

From: Gemeente Westland <noreply@gemeentewestland.nl>
Sent: donderdag 3 februari 2022 07:30:05
To: Info
Cc:
Subject: Formulier: Algemene vraag of opmerking aan de gemeente, referentie: 000000057d98
Attachments: 2022 02 02 UIT gemeente Westland, bezwaarschrift Maatwerk Assimilatiebelichting.pdf; 03-02-2022_000000057d98.pdf

Beste lezer,

Het volgende formulier is bij uw organisatie ingediend.

Naam formulier: Algemene vraag of opmerking aan de gemeente
Referentie: 000000057d98
Datum en tijdstip: 03-02-2022 07:30 uur

Contactgegevens

Naam: Geert van Poelgeest, voorzitter
Telefoonnummer: 0633001742
E-mailadres: natuurlijkdelfland@knnv.nl
Uw opmerking, vraag of suggestie: Beste mensen,
Wilt u de bijlage aan B&W en de gemeenteraad sturen?
Graag ontvang ik een bevestiging van ontvangst
Bijlage: 2022 02 02 UIT gemeente Westland, bezwaarschrift Maatwerk Assimilatiebelichting.pdf (2.7 MB)

Met vriendelijke groet,

SIMform
(Deze email is automatisch gegenereerd)

Westland

Algemene vraag of opmerking aan de gemeente

Datum 03-02-2022 07:28:28

Contactgegevens	
Naam	Geert van Poelgeest, voorzitter
Telefoonnummer	0633001742
E-mailadres	natuurlijkdelfland@knnv.nl
Uw opmerking, vraag of suggestie	Beste mensen, Wilt u de bijlage aan B&W en de gemeenteraad sturen? Graag ontvang ik een bevestiging van ontvangst
Bijlage	2022 02 02 UIT gemeente Westland, bezwaarschrift Maatwerk Assimilatiebelichting.pdf (2.7 MB)

Natuurlijk Delfland
Postbus 133
2600 AC DELFT

NatuurlijkDelfland@knnv.nl
website: delfland.knnv.nl
twitter: NatuurlijkDelfland
facebook: NatuurlijkDelfland
instagram: NatuurlijkDelfland

Natuurlijk Delfland

Afdeling van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

2 februari 2022

Onderwerp: Bezwaarschrift tegen maatwerkbeschikking voor assimilatiebelichting tot 1 mei 2026 voor de rozenkwekers SK Roses B.V, v.d. Drift Roses en v.d. Ende in de gemeente Westland

Kenmerk: HEN20220202

Aan: **het college van Burgemeester en Wethouders gemeente Westland**
t.a.v. de Commissie voor bezwaarschriften
Postbus 150
2670 AD Naaldwijk

Geacht College,

Wij maken bezwaar tegen de door u voorgenomen maatwerkbeschikkingen voor de rozenkwekers SK Roses B.V, v.d. Drift Roses en v.d. Ende zoals genoemd in uw aankondiging Gemeenteblad Westland in december 2021 en verder beschreven en door ons becommentarieerd in deze brief met bijlagen. Wij voeren daarbij de hieronder opgenomen argumenten aan. Deze zijn mede gebaseerd op de eerdere ervaringen met en toezeggingen bij de vorige maatwerkronde in met name de gemeente Pijnacker-Nootdorp en ook op het door deze gemeente geïnitieerde overleg met de naburige glastuinbouwgemeenten Westland en Lansingerland over structurele assimilatie-lichthinderbeperking.

1. Tijdens de **laatste Maatwerkronde (2018-2019)** hebben wij zorgvuldig onderbouwde bezwaren tegen een maatwerkvergunning ingediend op meerdere dossiers binnen de gemeente Pijnacker-Nootdorp en die zijn vervolgens besproken in de commissie bezwaarschriften (zoals op 13 september 2018 en 15 augustus 2019).

De commissie kwam, zoals wij dat ook eerder deden, tot conclusie dat dit toch wel de laatste keer zou moeten zijn dat dergelijk maatwerk wordt verleend. Bij de vaststelling van het maatwerk (voor de periode 2018-2021) heeft het college van B&W van de gemeente Pijnacker-Nootdorp het commissie advies volledig overgenomen ¹. Ondanks dat wij het toen afgegeven maatwerk, met te veel ruimte en vrijblijvendheid en eenzijdige weging van het economische ondernemersbelang, een vrij ongelukkig beslissing vonden hebben wij toen toch gekozen voor de weg om met u een constructieve dialoog aan te gaan en de rozensector zo nog 3 jaar respijt te geven om beter orde op zaken te stellen opdat in 2021 dit maatwerk definitief zou stoppen. Tijdens een overleg met ons in het voorjaar van 2019 stelde wethouder Glastuinbouw Van Kuppeveld zich op het standpunt

¹ Zie o.a. Brief Gemeente PN aan Natuurlijk Delfland, kenmerk 18U1T18687, d.d. 13-12-2018, Beslissing op bezwaar Iz. Zuideindseweg 25b te Delfgauw:

“Voor verdere motivatie van deze beslissing op bezwaar verwijs ik u naar de inhoud van het commissieadvies dat ik geheel onderschrijf”. Het onderliggende advies van de Commissie stelt in 5.22: “De commissie neemt daarbij bovendien in aanmerking dat het maatwerkbesluit geldt voor een afgebakende periode, te weten tot 1 mei 2021. Het bestuursorgaan heeft naar het oordeel van de commissie voldoende aannemelijk gemaakt dat deze periode ruim genoeg is om de in 5.8 beschreven technologische ontwikkeling zodanig te optimaliseren dat niet langer behoefte bestaat aan het treffen van een nieuwe maatwerkvoorziening. De waarborg dat na afloop van de termijn niet opnieuw een maatwerkbesluit wordt genomen, kan worden gevonden in het financiële belang dat de branche zelf heeft bij een duurzame belichtingstechniek”.

dat hij dit thema samen met de regio en sector (dus ook met u) verder wilde oppakken met als beoogd gemeenschappelijk doel voor ogen: uitgaan van het stoppen van maatwerk in 2021 ². Wij vroegen nadrukkelijk om ook bij dat overlegtraject betrokken te mogen zijn en tenminste over voortgang geïnformeerd te worden, doch dat alles bleef uit. We kregen uiteindelijk op onze rappelbrief van mei 2021 in juli 2021 het antwoord terug dat al het in 2018 verleende maatwerk aan de rozenkwekers inderdaad in mei 2021 was afgelopen, doch dat er nu opnieuw maatwerk aanvragen binnen waren gekomen. Dat verbaasde en verontrustte ons zeer en vandaar dat wij toen per direct een WOB-traject hebben gestart om alsnog een duidelijker beeld van de ontstane situatie en ook over het handelen van de voor milieuaspecten verantwoordelijke overheid in de afgelopen periode te verkrijgen.

2. WOB-verzoeken.

Deze ervaring qua overlegbetrokkenheid en daarbij het signaal dat het maatwerktraject kennelijk weer gewoon doorging deed bij ons spreekwoordelijk de deur dicht en was de trigger om stevig aan de bel te trekken via een WOB-verzoek. Wij hebben rond eind juli 2021 bij de gemeenten Lansingerland, Westland en Pijnacker-Nootdorp een WOB-verzoek gedaan en van alle drie, soms beduidend te laat, een antwoord ontvangen. Helaas was het initieel door hen verstrekte veelal te selectief en zeker ook onvolledig te noemen. Toch kregen wij op basis van het geheel aan 3 gemeentelijke antwoorden (onderling qua inhoud en samenstelling enorm verschillend) en verdere documentatie een redelijk helder, maar ook onthutsend en verbijsterend beeld over hoe deze drie gemeenten kennelijk met maatwerkontheffingen in het kader van de assimilatieverlichting omgaan. Dat beeld betrof niet alleen het verleden en heden, maar bood ook reeds een blik op de toekomstige ontwikkeling en vooruitzichten ³. Het bestuurlijke invloed-spectrum (de B&W-rol) varieerde daarbij van *'we weten het zelf niet want we hebben het gedelegeerd aan de omgevingsdienst'* tot *'we voeren de regie omdat het glastuinbouwbelang dat vergt'* ⁴.

² "Gemeente PN wil geen maatwerk meer toestaan" (verantwoordelijk Bestuurder: Wethouder van Kuppeveld).

Bron: Wob-onderzoek Westland, Doc6 21-0091981 memo wethouders maatwerk assimilatiebelichting. Datum op het memo/beleidsstuk: 1 mrt 2021,

³ **Gemeente Westland zoekt zelfs samen met GTB-NL bewust en actief naar argumenten om het maatwerk ook na 2021 door te zetten (kartelvorming gedrag contrair aan de wettelijke intentie van afbouw).** Bron: Wob-Westland, doc 16, 18 - 11-2020, gespreksverslag Glastuinbouw NL en Gemeente Westland.

GTB neemt die uitdaging graag en met verve aan en produceert een rapport in die geest dat daarna als universele referentie dient voor maatwerkaanvragen door de rozenkwekers en ook voor de beoordeling ervan door ODH en DCMR. Een helder staaltje van een slager die zijn keurmeester de passende normen en argumenten voor de vleeskeuring aanreikt. Geloofwaardigheid, objectiviteit en integriteit zijn volledig zoekgeraakt in dit traject. Het is/wordt herhaald duidelijk dat B&W-Westland op de oude voet wenst door te gaan met ruim maatwerk. Omdat Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp daarbij minder tegenhangen is het simpel waar 'het bestuurlijke compromis' vervolgens uitkomt.

⁴ Zelfs als dat een hinderverergering inhoudt. Voorbeeld in 2017/2018 heeft v.d. Berg Roses substantieel het areaal rozenteelt uitgebreid en daar ook de maatwerkaanvraag op gericht (Meloestraat kavel erbij genomen voor rozenproductie). Het omgeving- bezwaar dat daardoor een toename van de lichthinder ontstond is destijds in feite genegeerd door de gemeente Pijnacker -Nootdorp. In bezwaarzaak van 2019 (55340) schrijft de commissie bezwaarschriften (onder advies kader: motiveringsgebreken): (...) *"Tenslotte adviseert de commissie het bestuursorgaan in de beslissing op bezwaar duidelijk te maken hoe de bevoegdheid om een maatwerk voor de toepassing van assimilatieverlichting te nemen, zich verhoudt tot uitbreiding van het glastuinbedrijf"* (...)

Dit soort bedrijfsuitbreidingen hebben in de loop van de jaren sedert de toepassing van de maatwerkregeling nooit der aandacht gekregen die zij verdienden. Hierdoor is de situatie ontstaan dat de overlast voor het milieu (mens en natuur) alleen maar is toegenomen, maar dat ODH de situatie beoordeelt op grond van het laatste (weliswaar incrementeel bereikte) niveau.

Incrementele assimilatie lichtuitstraling-groei wordt zo (zowel voor de gemeente Pijnacker-Nootdorp als ook voor ODH!) weer 'bestaande situatie' en dat tartwerkelijk elk redelijk denken over deze milieuhinder. Immers natuurkundige wetten

Wat hierbij opvalt is dat het provinciale beleid om tot natuurherstel te komen in dit overleg vrijwel geen, en in ieder geval onvoldoende, aandacht en gewicht krijgt ⁵. De wijze waarop met het maatwerkbeleid wordt omgegaan en het intergemeentelijk overleg daarover krijgt bijna als vanzelf het karakter van een *‘onderonsje met een handjeklap compromis’*, waarbij het GTB-maatwerkbelang en de juridische haalbaarheidsrisico’s (indien er onverhoopt toch bezwaar wordt gemaakt en de rechter beslist!) de boventoon voeren in de eindafweging, in de keuzes en in de voorgestelde ‘compromissen’ ⁶. Zeer opvallend is daarbij de zeer beperkte tot nauwelijks aanwezige aandacht voor de externe milieuaspecten. Terwijl dat toch juist het voornaamste en volgens het Activiteitenbesluit het bepalende criterium zou moeten zijn en jurisprudentie dat eveneens (her)bevestigt ^{7 8}. Waarop je vervolgens als gemeente ook kunt worden aangesproken’ ^{9 10}.

Uit de beschikbaar gestelde WOB-stukken bleek verder dat GTB-Nederland alom aanwezig en evident betrokken was als lobbyist. Zij orkestreerde met verve in het verleden en nu nog de maatwerkaanvragen van de rozenkwekers via raad en daad. Maatwerkaanvragen werden en worden via een door GTB-NL voorbereid format met eenzelfde argumentatie in vrijwel alle gevallen gebruikt, waarbij de betreffende kwekers slechts een paar bedrijfsspecifieke variabelen invullen of aanvullen.

brengen met zich mee dat als de oppervlakte van de lichtuitstraling wordt vergroot, de koepelvormige lichteffecten zowel qua bereik als qua intensiteit op de wijde omringende omgeving ook toenemen. Het voortzetten van fouten en omissies uit het verleden in het beoordelen en behandelen dient niet langer meer te worden geaccepteerd.

⁵ Want ook de Provincie Zuid Hollandse wenst nadrukkelijk afbouw van maatwerk en al zeker geen uitbreiding. Dat is consistent met haar streven naar een duurzamere samenleving en omgeving, waaraan bedrijven en burgers actief en daadwerkelijk behoren bij te dragen, waaronder via energiereductie en -conversie. Waar voorheen in PZH het kader gold dat er geen grotere belasting op de natuurwaarden mocht plaatsvinden, is nu sprake van **een kader waarmee natuurherstel wordt beoogd**” (zie: PZH, *Visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving*, 20 februari 2019).

Verder is het stoppen van activiteiten die omgevingsschade veroorzaken is steeds meer een verplichte optie als gevolg van eenduidige rechterlijke uitspraken (zie URGENDA-uitspraak inzake de CO₂-reductie verplichting en advies landsadvocaat, idem het stikstof arrest en de bio-industrie, ‘van het gas af’ plicht, strenge en harde milieueisen voor Hoogovens in IJmuiden, versnelde afbouw gasproductie en vergoedingsplicht aardbevingschade, de Q-koorts nasleep, etc.).

⁶ Zie Westland Wob-Doc. 37, Brief kenmerk 21-0245115, waarin B&W Westland aan haar Raad openhartig meldt dat zij bewust met GTB NL heeft toegewerkt naar 10 jaar maatwerk, PN en Lansingerland een korte termijn wensten en het zo 4-5 jaar is geworden lus daarna een verlengingsoptie met dezelfde termijn. Het milieu beschermen kwam daarin nergens als hoofddoel aan bod en het legde al helemaal geen gewicht in de schaal bij de afwegingen.

⁷ ABRVS 13 juli 2005 (ECLI: NL: RVS:2005:AT9287): **Natuur en een passende beoordeling:**

(..) Volgens de Afdeling kan **‘slechts een vergunning worden verleend nadat zekerheid is verkregen dat de activiteit geen schadelijke gevolgen zou hebben voor de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied. Dit is het geval wanneer er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat er geen schadelijke gevolgen zijn’**(..)

⁸ https://wetten.overheid.nl/BWBR0022762/2021-07-01/#Hoofdstuk3_Afdeling3.5_Paragraaf3.5.1_Artikel3.57_en_artikel3.58_lid_2: Het bevoegd gezag kan, indien het belang van de bescherming van het milieu zich daartegen niet verzet, bij maatwerkvoorschrift een ander percentage dan het percentage, bedoeld in het eerste lid, vaststellen.

⁹ Bron Wob-doc.2 Westland. De tussensconclusie van ODH is dan: het maatwerk onverkort doorzetten is echter niet zondermeer voor de hand liggend: *‘Op basis van de het bovenstaande lijkt het niet meer zo vanzelfsprekend dat telers (ook de Avalanche rozentelers) niet kunnen voldoen. Er zal dus moeten worden onderzocht in hoeverre het houdbaar en redelijk is om aan de maatwerkverzoeken tegemoet te blijven komen. De telers moeten in beginsel voldoen aan de afschermingseisen. Maatwerk kan alleen worden overwogen als deze eisen niet haalbaar blijken. De mate waarin de ontwikkeling van technieken ervoor zorgen dat de afschermingseisen redelijkerwijs haalbaar zijn, zullen bepalend zijn voor de juridische afweging of eventuele maatwerken houdbaar zijn.’*

¹⁰ (..) 5.22 “De commissie neemt daarbij bovendien in aanmerking dat het maatwerkbesluit geldt voor een afgebakende periode, te weten tot 1 mei 2021. Het bestuursorgaan heeft naar het oordeel van de commissie voldoende aannemelijk gemaakt dat deze periode ruim genoeg is om de in 5.8 beschreven technologische ontwikkeling zodanig te optimaliseren dat niet langer behoefte bestaat aan het treffen van een nieuwe maatwerkvoorziening. De waarborg dat na afloop van de termijn niet opnieuw een maatwerkbesluit wordt genomen, kan worden gevonden in het financiële belang dat de branche zelf heeft bij een duurzame Belichting techniek” (..) Bron: Commissie bezwaarschriften Assimilatiebelichting gemeente Pijnacker-Nootdorp, 20-11-2018.

Dat gebeurt met als voornaamste optiek en focus: 'het economische tuinderbelang ondersteunen'. Nooit werd het voorgaande vergezeld van adequate en overtuigende argumentatie gericht op bescherming van het externe milieu (mens en natuur) in de kasomgeving tegen kunstlichthinder en -overlast. GTB-NL verwijst wel uitvoerig naar WUR-onderzoekactiviteiten over een reeks van jaren en merkt daarbij op dat het resultaat daarvan nog niet 100% perfect is ¹¹. Maar is uitsluitend roosperfectie zaligmakend of kan dat toch best ook wat minder zijn, gegeven de bredere context en zeker ook de externe gevolgen buiten de financiële belangen van de tuinder om? Wij denken van wel; zie ook onze uitweiding daarover in het vervolg van deze brief. Milieu-expertisepartij ODH is in beeld in het periodiek overleg met de gemeente Westland en in het intergemeentelijk afstem- en compromistraject. Doch niet in de rol van een zelf-overtuigde stevige pleitbezorger voor het externe milieu. De omgevingsbetrokkenen (inwoners en natuur) waren in het intergemeentelijk overleg geheel niet vertegenwoordigd, noch werden ze ooit gevraagd en geïnformeerd: ze zijn in elk opzicht geheel uit beeld bij dit 'afstemoverleg' tussen gemeentes en GTB-sector.

3. Overleg met gemeente Pijnacker-Nootdorp

Wij hebben de drie betrokken gemeenten kort na ontvangst van hun WOB-antwoord geïnformeerd over onze eerste bevindingen. Vervolgens ontstond er volledige radiostilte aan de kant van die gemeenten. Daarom hebben wij in het najaar van 2021 een alert e-mail naar de gemeente Pijnacker-Nootdorp gestuurd, met het verzoek om een spoedig overleg met de verantwoordelijk wethouder, de heer Van Kuppeveld.

Dit omdat hij destijds de initiator was voor het intergemeentelijk overleg gericht op een beëindiging van het maatwerk vanaf 2021. Het hiervoor bedoelde overleg vond online plaats op 15 december 2021 en was op zichzelf verhelderend en nuttig.

Onze insteek en kaderzetting bij de aanvang is in een voetnoot opgenomen ¹².

¹¹ Zie GTB-NL rapport juni 2021 en WUR-toelichting op 10 jaar onderzoek door o.a. dhr. A. de Gelder. Maar in een dergelijke situatie kunt altijd voor pragmatische oplossingen kiezen die reeds aanzienlijk de assimilatie-overlast verminderen of gewoon leren leven met het door de WUR bereikte als rozenproducent. Het betekent zeker niet automatisch dat we nu maar moeten afwachten of het maatwerk stoppen ooit gebeurt (Als het de glastuinbouw uitkomt? Sint Juttemis misschien?). De pijn moet eenduidig liggen en ook direct voelbaar zijn bij de veroorzaker van milieuschade van kunstlichtuitstoot via assimilatiebelichting. Dat is zonder twijfel bij de maatwerk aanvragende rozenkweker van snijbloemen (een luxe wegwerpproduct volgens de definities, die als productiefactor tevens veel energie vergt en CO₂-uitstoot veroorzaakt).

Nieuwe assimilatiebelichtingsconcepten met veelkleurige led-systemen komen nu ook meer en meer in beeld/ worden al ingezet bij diverse teelten. Echter ook daarbij is er te weinig aandacht voor de externe bijeffecten door de bijzonder opvallende onnatuurlijke kleurschakeringen. Dat zou naar onze mening alsnog moeten worden verwerkt in aanvullende afschermingseisen, namelijk: BIJ LEDVERLICHTING IS GEEN ENKEL MAATWERK MOGELIJK!

¹² Inbreng aan het begin van de sessie van uit Bewoners en Natuurverenigingen als kader van het gesprek d.d. 15 december 2021 over overmatige kunstlichthinder als gevolg van assimilatie belichting.

Wij zijn hier bij elkaar omdat bewoners- en natuurverenigingen in deze omgeving de donkerte ontberen waar we een grondrecht op hebben. Dat probleem is het gevolg van extreem kunstlicht vanuit de glastuinbouw via assimilatiebelichting, in het bijzonder veroorzaakt door enkele rozenkwekers. We vragen de verantwoordelijk wethouder met ons te bespreken en te tonen hoe hij dat probleem aanpakt en dat oplost. Ons bezwarenvertrekpunt ligt in 2018 waarbij we als verenigingen in de Bezwaren Commissie duidelijk hebben gemaakt dat, op basis van een wetgeving van 2003, het de hoogste tijd werd om hier met handhaving van de wettelijke normen via maatwerk te stoppen. De Bezwaren Commissie begreep dit en gaf in haar advies over maatwerkontheffing mee dat dit het wel laatste zou moeten zijn. B&W nam dat advies over in haar motivering besluit maatwerkverlening. Hoewel minder dan door ons gewenst (= meteen stoppen), was dit voor ons voldoende om nog voor deze keer te accepteren en niet een juridisch traject in gang te zetten. Bovendien zegde wethouder Van Kuppeveld in een gesprek met ons toe om het actiepunt met de sector en met buurgemeenten op te nemen. Wij vroegen betrokkenheid daarbij en voortgangsinformatie maar kregen dat helaas niet. Het werd stil op dit dossier. Begin mei 2021 hebben wij B&W om bevestiging gevraagd dat het de maatwerktermijn inderdaad afgelopen was en ook om adequate handhaving verzocht. Het blijft weer enkele maanden tijd stil aan gemeentezijde en dan blijkt uit hun antwoord dat maatwerk weliswaar formeel afgelopen is doch een volgende ontheffingsaanvraag is al binnen. Via een WOB zoeken wij

We begrepen met elkaar dat extra en gedegen milieu-aandacht op dit dossier uitermate dringend geboden was. Dat vergt als eerste dat de handschoen bestuurlijk wordt opgenomen en er actief regie wordt gevoerd opdat we met elkaar wel de noodzakelijke stappen vooruit gaan maken op dit al veel te lang lopend dossier.

Er mag geen ruimte meer zijn of komen voor langdurig, blijkaar te vrijblijvend maatwerk (want: geen vermelding van te bereiken resultaatdoelen en bijbehorende tijdsbegrenzing, opnieuw geen enkel zicht op harde einddatum einde van al het maatwerk).

Bovendien is tot nu toe dat maatwerk zelfs ook nog geheel gratis voor de ondernemer. Dat geeft aan de betrokken tuinders en de gehele sector de verkeerde signalen af, het stimuleert geen of onvoldoende progressie en het laat onverantwoord de milieulasten per definitie elders in de omgeving neerkomen voor langere termijn. Dat behoort geheel anders te gaan: omgeving-gericht verantwoord ondernemen wordt eenduidig geleverd en desnoods afgedwongen. Dat moet eenvoudig kunnen omdat het zelfs wordt gepropageerd door de Glastuinbouwsector zelf¹³. De omgeving (het milieu waarin mens en natuur de grootste delen vormen) hebben er zonder enige twijfel het volste recht op dat zij in hun belangen niet langer meer worden geschaad door intern gericht maatwerk.

4. ALAN en EXTERNALITIES.

Wij hebben ons uitgebreid verdiept in het thema *ALAN (Artificial Light At Night)* via literatuuronderzoek. Daarbij is evident gebleken dat overmatig kunstlicht voor mens en natuur schadelijk is en blijft, overal ter wereld. Dat het is al zeker het geval in onze omgeving met 10-100 maal de natuurlijke lichtwaarden door kunstlicht-uitstraling¹⁴. Het bioritme van vrijwel alle leven wordt bepaald door licht en donker. Dus ook de levenskansen van vogels, nachtdieren en insecten. Zelfs planten ervaren het effect ervan en de glastuinbouw weet dat laatste als geen ander en maakt er handig gebruik van voor haar doeleinden, getuige de nog groeiende inzet van assimilatiebelichting, waaronder bij rozen. De externe ALAN effecten worden door sommige wetenschappers zelfs als veel ernstiger ingezien dan het klimaatprobleem¹⁵.

helderheid over het voortgangstraject in de afgelopen 3 jaren om het maatwerk te stoppen.

Pijnacker-Nootdorp geeft echter minimaal inzicht daarover en daarom een rappelbrief over gemiste informatie en opnieuw een verzoek om te handhaven. Daarna blijft het echter volledig stil aan gemeentezijde en lijkt het maatwerk-circus weer als vanouds te gaan lopen. Vandaar een dringende e-mail aan wethouder van Kuppenveld om vooral met ons door te nemen hoe hij de belangen van omwonenden en natuur omzet in het door ons allen beoogde eindresultaat: namelijk het *'maatwerk stoppen per omgaande'*.

Samengevat is wat ons betreft de agenda: 1) stoppen maatwerkontheffingen en adequaat handhaven op de zeer forse onwenselijke kunstlichtuitstoot als gevolg van de assimilatie-belichting alhier, zoals al reeds in 2018 door Bezwaren Commissie is onderkend en als advies uitgebracht dat vervolgens door B&W is overgenomen. Wethouder van Kuppenveld zou daartoe een overlegtraject zou opzetten om daarnaar toe te werken. 2) Wij rekenen op de verantwoordelijk wethouder dat hij de belangen voor de gemeenschap en natuur voluit behartigt en de glastuinbouw adequaat aanspreekt om dit vooral niet te laten liggen omdat er te gemakkelijk gratis maatwerk geboden werd. Wij denken dan onze wethouder bij uitstek de persoon kan en moet zijn om de glastuinbouw te stimuleren tot adequate en tijdige actie.

¹³ <https://www.glastuinbouwnederland.nl/nieuws/sierteelt-bundelt-krachten-voor-meer-verantwoorde-productie/>

¹⁴ Kaarten van de kunstmatige verlichting in Nederland <http://www.sotto.nl/nlbijnacht-kaarten.html>

Onnodig veel lichtvervuiling en energieverspilling in Nederland <https://www.mnh.nl/nieuws/nieuw-meldpunt-lichthinder/ASTROFORM> is o.b.v. "Light Pollution in USA and Europe: The Good, the Bad and the Ugly, 2019" en van VIIRS-data (=Infrarood waarnemingen door Satellieten) een top 20 ter wereld qua lichtuitstraling samengesteld: Westland en Delfgauw staan met stip bovenaan de lijst met luminantie-waarde =30 lux. Dit terwijl een volle maan slechts 0.25 lumen/m² = 0.25 lux veroorzaakt!

<https://www.astroforum.nl/threads/hoer-de-verschillende-regios-in-europa-en-de-vs-verschillen-in-lichtvervuiling.1456597/> Daarmee wordt het verschijnsel inzichtelijk in een getal. **Vergelijk: 30= city/industrie niveau en volle maan is 0,25 (1/120).**

¹⁵ Artificial-Light-at-Night: Consequences for Living Organisms, *Frontiers in Neuroscience* | www.frontiersin.org 29 November 2020 | Volume 14 | Article 602796, Falcón et al. See the conclusions; Artificial Light at Night May be

Externalities gaan over de negatieve impact op de omgeving. Onderzoek ¹⁶ toont aan dat, als je vrijblijvend en gratis de lasten/ bijeffecten van het bedrijfsmatig handelen kunt afwentelen, er geen afdoende prikkel is om te verbeteren. Degenen of datgene waarop de lasten worden afgewenteld draait er per definitie voor op en deze partij is vaak ook nog weerloos, zoals dat in ieder geval geldt voor de natuur. Verder is de verkoopprijs van het geleverde product te laag omdat de omgeving-schade en -herstelkosten er niet in zijn verwerkt. De consument betaalt zo eenduidig te weinig. Maar deze partij heeft vaak zelf geen kennis van achterliggende milieuaspecten en van de optredende nadelige effecten van zijn productkeuze (vergelijk het met bio-industrie problematiek, e.a.¹⁷). Het gevolg is het ontstaan van structurele milieuschades zonder afdoende aandacht en een gebrek aan financiën om daadwerkelijk te worden opgelost en daardoor mogelijk zelfs nog verergeren. Gelukkig zien we dat ook in Nederland een beweging is ontstaan om onze milieuproblemen steeds meer bij de bron aan te pakken en de veroorzakers steviger

Contributing to "Ecological Armageddon" Dark Sky Organization on July 17, 2018 <https://www.darksky.org/drastic-insect-decline-linked-to-artificial-light/>

Het Licht op Natuur-/ Licht op Landschap project. Wat zijn de effecten van nachtelijk kunstlicht op ons ecosysteem? ; <https://nioo.knaw.nl/nl/licht-op-natuur> ; Artificial light at night, in interaction with spring temperature, modulates timing of reproduction in a passerine bird; Davide M. Dominoni (Corresponding author), Johan Kjellberg Jensen, Maaïke de Jong, Marcel E. Visser, Kamiel Spoelstra, NIOO - Animal Ecology (AnE), Journal of ecological applications, 20-12-2019; Bats seek refuge in cluttered environment when exposed to white and red lights at night; Kévin Barré (Corresponding author), Christian Kerbiriou, Ros Kiri Ing, Yves Bas, Clémentine Azam, Isabelle Le Viol, Kamiel Spoelstra; NIOO - Animal Ecology (AnE), Journal of movement Ecology, 2020

Nachtvlinders in de duisternis. Jippe van der Meulen (De Vlinderstichting), Dick Groenendijk (PWN), Ties Huigens (Wageningen University), 2017. Zowel directe als indirecte nadelige effecten van kunstlicht! Ook de lichtkleur kan grote invloed hebben. ; Artificial Light at Night Can Put Your Health at Risk https://www.darksky.org/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/IDA-8x11-Health-Brochure_35.pdf

¹⁶ Kosten die de kassabon niet halen: verborgen kosten van negatieve externe effecten in de voedselketen, LEI, 2012 <https://www.wur.nl/nl/Publicatie-details.htm?publicationId=publication-way-343234373038> ; A Green Growth Strategy for Food and Agriculture, OECD 2011, see Conclusions pp 55 and executive Summary <https://www.oecd.org/greengrowth/sustainable-agriculture/48224529.pdf>

What's the damage? Monetizing the environmental externalities of the Dutch economy and its supply chain. DNB, July 2021 https://www.dnb.nl/media/50rj2svt/working_paper_no-719.pdf de studie beperkt zich in haar onderzoek tot: CO₂-emissies, watergebruik, water-, grond- en luchtverontreiniging. De focus is duidelijk ook op mineralen. Lichthinder, geluidshinder en stoffen in de lucht zijn kennelijk niet meegenomen in het onderzoek. Doch daarbij is dezelfde redenering van toepassing.

¹⁷ Naast de hoge stikstof uitstoot lokaal zijn er ook nog ernstige natuurschade elders. In het diervoedsel zit veel sojameel (is relatief goedkoop verkrijgbaar uit het buitenland) verwerkt. De unieke tropische wouden in Zuid-Amerika worden mede daartoe op grote schaal gesloopt voor extra soja-aanplant met export naar ontwikkelde landen. Dat pakt vervolgens dramatisch uit voor ecologie en biodiversiteit aldaar. Het door de Nederlandse bio-industrie geproduceerde vlees wordt o.a. geëxporteerd naar Italië. Zij maken daar de beroemde Parmaham van en verdienen goed aan de toegevoegde waarde. De milieunadelen zijn voor anderen elders! Het illustreert dat een aantrekkelijk eindproduct een voortraject van milieuschade veroorzaken heeft waar de consument vrijwel geen weet van heeft en ook niet voor betaalt. Het verhoogt wel de ondernemer winsten en -kansen. Diverse bedrijven (Tatasteel, KLM, de olie- en gasexploratie en -exploitatie, zeldzame materialen (neodymium, praseodymium, and dysprosium, lithium, e.a. voor windturbines en batterijen) veroorzaken eveneens forse milieuschades zonder herstel of compensatie. Oorzaak en gevolg zijn op milieugebied steeds meer ontkoppeld in onze complexe mondiale samenleving en dat bevordert het gratis en ongestraft afwentelen naar de omgeving. Het is daardoor vaak lange tijd gemakkelijk om stevige bedrijfsvoordelen -zonder eigen kosten en of andere nadelen- uit te ruilen tegen gezondheidsschade en andere nadelen die ter plekke of elders ten laste van de omgeving komen. Een omgeving die zich daarbij onvoldoende verweert of zich niet kan verweren. Dat kan mede gebeuren omdat de overheid al te snel geneigd is om een ondernemer 'mede in het algemene belang' te steunen (gebruikte motieven: internationale concurrentie is al hoog en daar mag het wel/ook afhankelijkheden andere bedrijven (ketengedachte), failliet risico voor een bedrijf inzetten als wapen tegen de omgeving, het kan echt niet beter, we onderzoeken het en werken eraan en het wordt als spoedig beter, enz., enz.). Dat is voor een overheid extra gemakkelijk omdat ze vaak de normbepaling- en de norm-afwegingrol tegelijk vervult. De externe verantwoording daarover beperkt zich veelal tot generieke zinsneden die geen helderheid en doorzicht bieden (zie de formuleringen van ODH bij de maatwerkbeschikkingen).

daarop aan te spreken. Desnoods zelfs door het stoppen ervan juridisch af te dwingen ¹⁸. Wij hopen die harde weg niet met elkaar te moeten afleggen. Wij hechten nog aan de aanpakvariant 'tijdig en effectief lokaal bestuurlijk ingrijpen door B&W'. Dit behoort mede ondersteund te worden door een adequaat en deskundig ODH-team en haar collega's, die een belangrijke rol hebben om de omgevingskwaliteit te bewaken en structureel te waarborgen ¹⁹.

5. ODH (voor de gemeenten Westland en Pijnacker-Nootdorp en) en DCMR (voor gemeente Lansingerland).

Wij vinden dat door gemeenten gemandateerde expertisepartijen met milieu-bevoegdheden tevens een belangrijke voortrekkersrol vervullen richting die gemeenten om de externe milieuaspecten nadrukkelijker voor het voetlicht te brengen en standaardmilieunormen tijdiger waar te maken dan 'het op z'n beloop te laten', zoals bij het assimilatiebelichting-maatwerk lijkt te gebeuren. Opvallend is daarbij dat het provinciale beleid juist wel pleit om actief tot herstel van natuur over te gaan (zie ook voetnoot 5). Kennelijk wordt dat aandachtspunt in de eindafweging volledig genegeerd door zowel de betrokken gemeentes alsook door de omgevingsdiensten, door vrijwel alleen het argument *'het wordt toch niet erger?'* aan te voeren. Echter dat provinciale beleid is geheel in lijn met het wettelijke oogmerk (zie assimilatiewetgeving vanaf 2003) om -via steeds meer verscherpte normen-stelselmatig toe te werken naar natuurherstelbevordering via een minimale hinderimpact en daarmee een maximum aan duisternis terug te winnen (hiermee een grondrecht van elk leven wezen eerbiedigend). *Want veronderstellen dat 'mens en dier wel wennen aan een bestaand hoog kunstlichtniveau' is ridicuul.*

Donkerte is – net als stilte of groen – een onvervreemdbare oerwaarde die fors onder druk staat. Kunstlicht in de duisternis komt steeds meer alom voor en dit heeft invloed op het welzijn en de gezondheid van de mens en dier. Dit komt omdat de biologische klok van alle levende wezens gevoelig is voor de effecten van licht op bepaalde tijden van de dag en nacht. De oerwaarde donkerte ontberen mens en natuur in onze omgeving structureel. Bovendien gebeurt dat alhier bij het hoogste niveau aan vervuiling door kunstlicht ter wereld gedurende de avond en nacht. Daar kunnen we beslist niet trots op zijn en het noopt ons tot een stevige ingreep en tot een spoedig herstel. Dit in plaats van het alsmaar uitstellen, afwachten en/of op de handen blijven zitten of vooruitschuiven via onvoldoende geclausuleerd maatwerk. Die transitie-beweging bevorderen past geheel in de rol van ODH en DCMR en daar rekenen we dus ook op. Indien ODH en B&W van gemeente Westland voorbeeld stellende stappen vooruit gaan maken dan vindt men ons aan hun zijde om dat te ondersteunen. Het moge eenieder duidelijk zijn: het is echt de hoogste tijd dat er zichtbare en afdoende vooruitgang wordt bereikt in het terugdringen van de achteruitgang van het milieu (voor mens en natuur).

¹⁸ Naast het stoppen is het beprizen van milieubelasting denkbaar of een programmatische aanpak waarbij de milieubelasting door bestaande bronnen wordt beperkt, teneinde binnen de gestelde grenzen ruimte te scheppen voor nieuwe activiteiten.

¹⁹ *"De ODH verwacht daarom wederom in 2021 maatwerkverzoeken te ontvangen waarin (een deel van) de rozentelers om 'verlenging van de vrijstelling' verzoeken. Er zal dan moeten worden onderzocht in hoeverre het houdbaar en redelijk is om aan de maatwerkverzoeken tegemoet te blijven komen. Zeker omdat meerdere belangenverenigingen zich verzetten tegen de aanhoudende belasting voor (woon)omgeving en milieu. Het komende jaar zal daarom extra aandacht worden besteed aan het vergaren van inhoudelijke informatie over de stand ter techniek".*

Bron: Wob-Westland, Doc.13; Verslag overleg gemeente Westland-ODH.

Wij schrikken van deze attitude en overwegingen-set om het maatwerk toch door kunnen te zetten

Derhalve dient elk resterend maatwerkbesluit verplichtende en afdoende resultaatmaatregelen/ normtargets te bevatten in plaats van de boterzachte inspanningsvoornemens, zoals kennelijk tot nu toe.

Voor bijvoorbeeld de gemeente Pijnacker-Nootdorp geldt bovendien dat ze zelf donkerte expliciet aanwijst als belangrijk en noodzakelijk omgevingskenmerk/ kernwaarde in bepaalde buitengebieden. Dat als onderdeel van de Omgevingsvisie die in november 2021 is vastgesteld na een traject van bijna 2 jaar ²⁰! Oogmerk is de natuur een echte en veel betere kans te geven. De noodzakelijke vervolgstap is: dat ook waarmaken en dat betekent wat ons betreft dus meteen beginnen en het direct vertalen in dit maatwerk qua restricties! Wij veronderstellen dat de gemeente Westland eveneens in haar Omgevingsvisie/het vervolg daarvan toewerkt naar nog betere natuurskansen en bijgevolg ook: adequate een duisternisbescherming.

6. Maatwerkvoornemens gaan nu zelfs tot in 2026!

Geheel in afwijking van wat wij beoogden om tot een constructieve dialoog te komen werden wij uitsluitend via het zelf nazoeken van gemeentelijke bekendmakingen 'in kennis gesteld van de voorgenomen maatwerkbesluiten'. Het heeft ons vervolgens bijna twee weken gekost om alle stukken bijeen te brengen. Die tijd is wel afgegaan van onze formele reactietijd van 6 weken. In de bijlagen van deze brief hebben wij op onderdelen onze zienswijze bevindingen nog wat verder uitgewerkt.

Voor het overzicht vatten we onze bevindingen en inzichten hierna samen in een aantal statements:

- a. Maatwerk is geen recht van een ondernemer noch een plicht tot verstrekking door de overheid
- b. Maatwerk is bedoeld als maatwerk. Is dus geen confectiepak ²¹ en al nooit een herhalende knipkaart. Er dient per afzonderlijke casus adequaat inzichtelijk te worden gemaakt waar het maatwerk uit bestaat en waardoor de omvang en intensiteit wordt bepaald en waarom dit passend is.
- c. Maatwerk behoort gedegen onderbouwd te zijn en dat vereist een deugdelijk beargumenteerd aantonen dat hiermee het milieubelang (mens en natuur) zo min mogelijk (en daarmee een laag en aanvaardbaar niveau) wordt geschaad.
- d. Maatwerk behoort dus nooit gebaseerd te worden op de vanzelfsprekendheid dat de bestaande – al veel te hoge milieuhinder- zonder afdoende nadere afwegingen en argumentatie met betrekking tot de effecten op het milieu (bij mens en natuur) als relatieve maatstaf gewoonweg voortgezet kan worden.
- e. Maatwerk behoort via haar strikte en eenduidige voorwaarden gericht te worden op een resultaatplicht met een duidelijke tijdshorizon en tegelijk ook altijd gericht te zijn op het zoveel als mogelijk voldoen aan de wettelijk norm.
- f. Maatwerk zonder omgeving-compensatie (*een bedrag bestemd voor herstel en als kwaliteit-impuls*) leidt per vrijwel definitie tot continueren van milieuschades en verdere achteruitgang. Overweeg daarom om aan het maatwerk een te betalen schadeherstel- en compensatiepost te verbinden.
- g. Maatwerktoewijzing behoort in haar motivering aantoonbaar de zorg- en voorzorgplicht van de overheid richting haar burgers en de natuur in acht te nemen. Daarbij past geheel niet de belangen van velen in de omgeving terzijde te schuiven ten faveure van louter financiële voordelen van enkelen.
- h. Maatwerk toewijzing bij alle areaal uitbreidingen ontstaan na 2009 niet meer te verlengen. Want: *kunstlichtintensiteit is namelijk nu al veel te hoog en een natuurkwaliteit-verbetering is dringend nodig en men kende de schades.*

²⁰ "OMGEVINGSVISIE Pijnacker-Nootdorp 2050 VERBONDEN MET ELKAAR", november 2021

²¹ Men gebruikt daarbij de term 'generiek maatwerk'. Echter dit is een *contradictie in termini*: maatwerk behoort niet generiek maar specifiek te zijn: namelijk in plaats, inhoud en tijd eenduidig begrensd, gekoppeld aan het specifieke bedrijf en de omgeving. Dat alles is zowel nodig om mee te nemen bij de aanvraag, als bij de beoordeling als bij de toewijzing en dat 'toetsbaar gemotiveerd'.

- i. Maatwerk beoordeling dient zeker ook de cumulatieve effecten van de lichthinder te beschouwen als gevolg van het maatwerk voor assimilatiebelichting door meerdere bedrijven die in elkaars invloedssfeer liggen.
- j. Maatwerkbeoordeling die bij de eindbalansafweging aan de producentzijde ook de niet milieu-aspecten meeneemt (zoals economie en winststreven), behoort dat tegelijk ook te doen aan de maatschappelijke zijde door afdoende inbreng van de maatschappelijk relevante factoren: forse energiereductie, de milieukosten van deze productie, de zeer hoge CO₂ uitstoot, een dringend natuurherstel en de daarbij beoogde verbeterdoelen, duurzaamheid en levensnoodzaak van het product, etc.
- k. Maatwerk met een 5-jaar termijn zonder concrete resultaat targets qua lichtuitstraling reductie tussentijds en overall is veel te vrijblijvend. Net als in het verleden het probleem gewoon doorschuiven naar de toekomst, maakt de veroorzaker gemakzuchtig en het belast steeds de omgeving
- l. Maatwerk moet geheel niet verleend worden aan rozenbedrijven die geheel of gedeeltelijk ledverlichting inzetten op incidentele-, permanente- of proefbasis. Dit 1) omdat men hiermee de klimaatruimte bewust creëert om te kunnen afschermen volgens de wettelijke regels en 2) bij niet of gedeeltelijke afscherming er ernstige extra omgevingshinder ontstaat door de aard en omvang van het lichtspectrum van de overlast. Bij fouten bij het volledig afschermen in onze omgeving bij andere teelten is dat al evident gebleken. LED-lichtuitstraling via maatwerk mogelijk maken bij rozenkwekers is dus volstrekt onaanvaardbaar
- m. Maatwerk-scherminstellingen moeten verplicht systeem-normatief worden ingesteld, in plaats van alleen monitoring/registratie. Daarbij behoort een fail safe mechanisme waarbij een bewuste override van die maatwerkwaarden automatisch behoort te leiden tot uitschakelen of afschakelen van de assimilatieverlichting. Het is daarbij een kweker-verantwoordelijkheid om eerst het scherm- of systeemgebrek op te heffen en pas dan weer in te schakelen op de toegestane assimilatie belichting waarden en dus niet omgekeerd: het gebrek te laten voortduren 'zolang het duurt of het bedrijf uitkomt'. Dit maakt het eenduidig handhaven eveneens eenvoudiger: want als er toch nog een onrechtmatige systeem-override wordt geconstateerd (want dat zou niet kunnen of mogen zijn) dan leidt dit tot het per direct intrekken van het maatwerk voor de gehele verdere maatwerk periode, omdat de ondernemer kennelijk moedwillig de extrahinder veroorzaakte tegen alle regels en technische beveiligingen in. Voor bedrijven zonder maatwerk en wel LED-uitstraling door het bewust onzorgvuldig handelen (via systeem-override) zou dit milieudelict van een equivalente forse boete moeten worden voorzien. De beoogde aanpak beschermt het milieu (mens en natuur) eenduidiger en completer, is technisch eenvoudig uitvoerbaar en ontlast en ondersteunt ODH en gemeenten in hun milieubescherming rol op effectieve en efficiënte wijze.

7. Nadere inhoudelijke beoordeling van de ODH/ B&W maatwerk besluiten

Het is opvallend dat ODH in een dergelijk besluit niet gedegen vastlegt waar het besluit in concreto over gaat. Er wordt slechts verwezen naar een aanvraag die (ten onrechte) niet als bijlage bijgevoegd is. Evenmin wordt hierdoor duidelijk welke elementen uit die aanvraag wel en welke ook niet zijn overgenomen.

Nu lijkt het op een generieke instemming met een aanvraag die niet inzichtelijk ter beschikking staat van de burger die in de gelegenheid wordt gesteld bezwaar aan te tekenen tegen dit besluit. Deze hindernis voor de geïnteresseerde burger dient een overheid niet te willen aanbrengen als zij het zorgvuldigheidsbeginsel hanteert bij haar afhandelen van formele aanvragen en verweer!

Uitgaande van de evidente noodzaak tot hinderbeperking (wet 2003) heeft de wetgever al in 2009 bij het ontstaan van maatwerk vastgesteld: maatwerk moet in het belang van het beschermen van het milieu (mens en natuur) worden uit-gefaseerd en is dus slechts interim aan de orde. Daar verstaan wij geen 20- en meer jaren onder. Daarnaast geldt het uitgangspunt dat het te verlenen maatwerk in lijn moet zijn met de hoofdententie van de wetgever. Ook na het jaar 2009 zijn de voorschriften voor afscherming van assimilatiebelichting overeenkomstig de intentie van het ministerie van Infrastructuur en Milieu aangescherpt. De intentie van de wetgever blijkt hieruit duidelijk: de aan assimilatieverlichting verbonden lichthinder dient te worden teruggedrongen; beschermen van milieu (mens en natuur) is hoofdprioriteit. Die intentie dient z.s.m. gevolgd te worden, iets waar het voorliggende maatwerkbesluiten geheel niet aan voldoen. Want al voert ODH aan dat de wetgever geen strikte einddatum aan de mogelijkheid voor het maatwerk heeft gesteld, ODH gaat daarbij voorbij aan de bedoeling van de wetgever: maatwerk voor assimilatiebelichting moet worden uit-gefaseerd en de bescherming van het milieu (mens en natuur) staat telkens voorop. Het stellen van maatwerk moet derhalve steeds in lijn zijn met de intentie van de wetgever en het belang van de bescherming van het milieu.

Dat beschermen is ook geen relatief begrip, zoals ODH hanteert, maar een absolute voorwaarde. Het betekent dus niet dat de huidige situatie, ontstaan na 12 jaar maatwerk-toepassing (en in Zuid-Holland soms zelfs gepaard gaand met een toename van het betreffende kassen-areaal dat onder maatwerk valt!), nu onverminderd kan worden voortgezet. Immers de huidige situatie is voortgekomen uit een voortdurend handelen tegen de verbeterintentie van de wetgever in en is daarmee per definitie een aantasting van het milieu (natuur en mens). Er worden daarbij zelfs geen extra maatregelen overwogen om die overlast terug te dringen. ODH toont in al haar overwegingen slechts een berusting dat het zo blijft/ kan/ mag blijven en accepteert dat de nadelige invloed op het milieu echt niet beter kan en daarom ook niet hoeft te worden.

En dat laatste weerlegt zowel de wetgever alsook de provincie Zuid-Holland qua oogmerk en eveneens uw nabuurgemeente Pijnacker-Nootdorp in haar onlangs vastgestelde Omgevingsvisie, dat we hierna als illustratief voorbeeld hanteren. Want een doorgaan op de oude (maatwerk)voet leidt ertoe dat andere maatregelen zoals bijv. de versterking van de weidevogel-populaties in de nabijgelegen Zuidpolder, juist niet of onvoldoende van de grond komen c.q. minder effectief zijn. Echter in de beschikkingen geeft ODH zelf aan dat ze een aantal aspecten bij de afweging hebben betrokken, waaronder *“de met betrekking tot de inrichting en de omgeving waarin deze is gelegen, redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen die van belang zijn met het oog op de bescherming van het milieu”*.

Voor de kassen in Delfgauw is in ieder geval de verdere ontwikkeling van het weidevogelkerngebied in de Zuidpolder van Delfgauw een wezenlijke verandering in de omgeving, waarin “de inrichting” (= kas) is gelegen. Een ontwikkeling die nadrukkelijk ondersteund is door de gemeente Pijnacker-Nootdorp zelf. Dat is eenduidig een extra motivatie om de lichthinder aldaar zo snel als mogelijk is deze te beëindigen. Want ook bij een gelijkblijvende hoeveelheid licht nemen de negatieve effecten toe omdat er steeds meer weidevogels last van gaan hebben en

deze hinder een gezonde verdere ontwikkeling van het weidevogelgebied tegenwerkt. Dit gevolg van een “redelijkerwijs te verwachten ontwikkeling” is duidelijk niet door ODH is meegewogen. Wij hebben ook in de stukken van Westland geen enkele ODH-overweging in deze aangetroffen. Het lijkt ons onwaarschijnlijk dat er in uw gemeente geheel geen gebieden zijn die een extra natuurzorg verdienen en vereisen.

ODH constateert overigens wel terecht dat het maatwerk voor assimilatiebelichting eindig moet zijn en voert daarbij aan dat *‘door maatwerk te verlenen voor een beperkte periode oefenen wij druk uit op de sector waardoor onderzoek naar alternatieven geborgd is.’* Op deze ODH-stellingname valt echter heel wat af te dingen. Want als deze stelling waar zou zijn, dan zouden de sedert 2009 verleende maatwerkvergunningen er al lang toe hebben geleid dat er een passende praktische oplossing gevonden zou zijn. Het tegenovergestelde lijkt dus waar te zijn, zoals ook de praktijk helaas aantoonde: door het keer op keer vrij achteloos verlengen van het maatwerk (door de aanvragen volledig over te nemen in het maatwerkbesluit) is er een volstrekt onvoldoende prikkel van uitgegaan en juist te weinig druk uitgeoefend op de sector en wacht deze, op de handen zittend, de uitkomsten van langdurig lopende onderzoeken af. Kortom: een *sense of urgency* ontbreekt bij de sector.

ODH voert tevens aan dat *“Op dit moment is het echter met het oog op de gewenste kwaliteit van de rozen en ondanks positieve onderzoeksresultaten nog steeds niet mogelijk om aan de generieke voorschriften uit het Activiteitenbesluit te voldoen. Zonder maatwerk is de teelt van hoogwaardige rozen thans nog niet mogelijk.”* Zo lijkt het erop dat voor zowel ODH als voor de ondernemer er slechts één duidelijk afgebakende en volstrekt absolute standaard is voor de term ‘hoogwaardige rozen’/ ‘toprozen’. Maar allereerst is die norm geheel niet gedefinieerd en deze kan ook niet 100% waar of realistisch zijn, omdat er altijd in de praktijk van de bedrijfsvoering, het aanbod en de vraag sprake is/ zal zijn van een spectrum aan productkwaliteiten. Via de door GTB-NL aangeleverde argumentatie, en mogelijk ook de (her)formulering/ interpretatie ervan door ODH, wordt nu gesuggereerd dat zij [ODH] kennelijk geen andere keuze heeft gehad dan volledig en zonder aanvullende maatregelen of beperkingen in te stemmen met de aanvraag van de kweker.

Dat is een te kort door de bocht formulering en ook onjuist betoog, zoals wij nu nader zullen uiteenzetten. Want slechts door een te gebrekkige verdieping in de casus per aanvrager kan ODH tot een dergelijke formulering zijn gekomen. De term ‘gewenste kwaliteit’ verdient namelijk een verdere toelichting. ODH verzuimt hierbij aan te geven dat het hier de door de kweker gewenste kwaliteit betreft, die vooral gebaseerd is op een vorm van winstmaximalisatie waarbij slechts 1 bepalend criterium wordt gebruikt: de kwaliteit van rozen waaraan hij het meest kan verdienen. Er rest ons zo niet anders dan te constateren dat ODH haar mening voornamelijk baseert op het in slechts in zeer algemene termen aangedragen standpunt van de kweker/ GTB-NL en daarmee in het geheel niet op een -nader door kweker onderbouwde marketing- en financiële onderbouwing. Wel is duidelijk dat ODH ongezien en geheel niet nader onderzocht of gemotiveerd het bedrijfseconomische belang van één kweker laat prevaleren boven de belangen van aantasting van het milieu voor natuur en mens, en dat laatste betreft vele duizenden mensen wonend in de omgeving van de kassen en hun behoefte aan goede natuur en haar noodzakelijke verbeterkansen!

Voorts voert ODH aan *“Het onverkort hanteren van het reguliere voorschrift heeft nadelige gevolgen voor het gewas en daarmee ook negatieve bedrijfseconomische*

gevolgen.” Dat is eveneens een veel te algemene constatering die niet zonder meer de conclusie/ het besluit tot gevolg kan hebben ‘dat met de aanvraag ingestemd moet worden’. Zolang de aard en de omvang van die nadelige en negatieve gevolgen niet afdoende zijn gespecificeerd en gedimensioneerd, kan dit niet met enig gewicht meegewogen worden bij de toewijzing van de aanvraag. Deze ODH-argumentatie is en blijft naar onze inzichten namelijk zeer ontoereikend omdat deze niet specifiek en afdoende met in hun context geplaatste afzetfeiten onderbouwd wordt, en vervolgens ook niet inzichtelijk wordt getoetst aan te stellen bedrijfseconomische parameters (inclusief het beschouwen van alternatieve oplossingen ²²) en tenslotte: een door een accountant uitgevoerde objectieve toets op integriteit en consistentie daarvan. Nu volgt ODH zonder veel eigen inbreng de veel te algemene bewoordingen van de aanvrager zoals die in het format van de GTB-sector zijn geformuleerd. Dat is en blijft te veel op de vlakte en het voldoet op geen enkel manier aan redelijkerwijs te stellen zorgvuldigheid-eisen om eenduidig tot de door ODH gekozen conclusie uit te komen.

Het is overigens wel verrassend te moeten constateren dat hoofdonderzoeker van de WUR, de heer De Gelder, ons daarover desgevraagd het volgende meldde:

“Ondernemers zullen de kennis uit het onderzoek meenemen in de ontwikkeling van hun bedrijven. Welke onderdelen zij gaan toepassen is aan hen. Een belangrijke toepassing is de LED-belichting. Dit kan in hybride vorm met SON_T als stap in de transitie van een bedrijf” ²³. Het lijkt ons onwaarschijnlijk dat ODH van deze inzichten geheel geen kennis had/ genomen heeft. Bovendien: De WUR heeft haar eigen onderzoeksrapport hierover nog niet klaar en dat komt pas in de loop van 2022 uit. ODH heeft dus verzuimd om het medio 2021 nog lopende onderzoek van de WUR te volgend en zich van de laatste stand van zaken op de hoogte te stellen.

Maar GTB-NL zet in haar betoog alvast het gewenste baken uit: een onverkort nog langere tijd doorgaan met het huidige maatwerk. Dat is noch door de WUR ergens betoogd, noch door haar beschreven en ook geen logische gevolgtrekking bij 10 jaar succesvol onderzoek. Of wordt de eindversie van het WUR-rapport alsnog een coproductie van WUR en GTB-NL en vinden we daarin het eerder vermelde (nog lange tijd uitstellen van maatwerkeinde) wel weer terug volgens de door GTB-NL geventileerde inzichten? Als dat laatste gebeurt, stellen wij bij deze ernstige kanttekeningen bij de wetenschappelijke onafhankelijkheid en objectiviteit van die eindrapportage. Helaas een probleem wat tegenwoordig vaker aan de orde is in onze samenleving op diverse maatschappelijke thema's.

In ODH Segment “Beoordeling’ treffen we onder meer de volgende tekst(en) aan:

“Het onverkort hanteren van het reguliere afschermingsvoorschrift heeft blijkens de aanvraag sterke negatieve bedrijfseconomische gevolgen waardoor de bedrijfsvoering onmogelijk wordt gemaakt en de effecten op het milieu zijn beperkt. Immers, het verleende maatwerk biedt geen verruiming en daarmee meer lichthinder ten opzichte van wat is toegestaan, maar een continuering van een bestaande situatie op grond van mogelijkheden die de wetgeving voor een kleine groep telers biedt. Het belang van de bescherming van het milieu verzet zich hierdoor niet tegen

²² Want je hoeft niet max. assimilatielicht in te zetten; je kunt ook kiezen voor minder en daarmee het externe milieu sparen!

²³ Antwoord d.d. 20-1-2022 door dhr. A. de Gelder aan Natuurlijk Delfland o.b.v. een email met vraagpunten over het WUR-onderzoek.

het verlenen van het gevraagde maatwerk.”

In de aanvraag wordt zelfs gesproken over faillissement. Ervan uitgaande dat het een tot op heden financieel gezond bedrijf betreft lijkt dit een opmerking zonder enige grondslag en is ook nergens onderbouwd. Dergelijke paniek formuleringen en beweringen dragen niet bij aan een overtuigend beeld naar de omgeving-betrokkenen over het zorgvuldig en effectief maatschappelijk verantwoord ondernemen.

“De verwachting was dat in 2021 de resultaten konden worden omgezet in praktijk-adviezen en toepasbare technieken. Uit de onderzoeken tot dusver, waaraan ook dit glastuinbouwbedrijf zijn bijdrage heeft geleverd, blijkt dat de noodzaak voor het toepassen van maatwerk ten aanzien van de afscherming van assimilatiebelichting niet is afgenomen. Hierdoor zou het niet verlenen van maatwerk dermate grote financiële gevolgen voor de inrichting hebben in verhouding tot de gevolgen voor het milieu, dat de noodzaak van het maatwerk voldoende is aangetoond. Onderzoek wordt zowel gezamenlijk door bedrijven via de bracheorganisatie als door individuele bedrijven uitgevoerd. Door dit maatwerk voor een beperkte periode te verlenen, en het voorschrijven van evaluatie-momenten wordt voldoende druk op de sector gelegd waardoor onderzoek naar alternatieven geborgd is.”

ODH formuleert verder in haar besluit: *“Het onverkort hanteren van het reguliere afschermingsvoorschrift heeft blijkens de aanvraag sterke negatieve bedrijfseconomische gevolgen waardoor de bedrijfsvoering onmogelijk wordt gemaakt en de effecten op het milieu zijn beperkt. Immers, het maatwerk biedt geen verruiming en daarmee meer lichthinder ten opzichte van wat is toegestaan, maar een continuering van een bestaande situatie op grond van mogelijkheden die de wetgeving voor een kleine groep telers biedt. Het belang van de bescherming van het milieu verzet zich hierdoor niet tegen het verlenen van het gevraagde maatwerk.”*

De algehele conclusie hiervoor dat zonder maatwerk de bedrijfsvoering onmogelijk wordt gemaakt is ongerijmd. Wij onderkennen dat er ten opzichte van de op winstmaximalisatie gerichte gewenste kwaliteit weliswaar een invloed zichtbaar zal zijn, maar dat het niet verlenen van het gevraagde maatwerk de bedrijfsvoering onmogelijk maakt is uitsluitend een kort door de bocht gekozen stellingname van ODH zelf en wordt ook nergens door hen adequaat onderbouwd.

ODH heeft zelf ook niet verkend welke mogelijkheden er verder zijn binnen de grenzen van een redelijke winstgevende bedrijfsvoering, doch klakkeloos een ‘alles of niets’ benadering gevolgd. Het simpele feit dat de gewenste kwaliteit van de roos niet in alle opzichten en omvang gehaald kan worden mag als zodanig geen doorslaggevende betekenis worden toebedeeld in de argumentatie van ODH. Kennelijk is het uitgangspunt is nog steeds dat de tuinders hun bedrijf rendabel moeten kunnen blijven runnen met hun huidige teelten. Maar er zijn genoeg voorbeelden van milieu- en andere wetgeving die als gevolg hebben gehad dat bepaalde economische activiteiten niet meer, of niet meer op de oude manier in Nederland voortgezet kunnen worden. Zo zijn er momenteel genoeg boeren die gaan stoppen omdat de milieu- of dierenwelzijn regels voor hen te knellend worden.

De tuinders hier hebben inmiddels al 13 jaar de tijd gehad om een andere verlichtingstechniek te ontwikkelen/ adopteren die wel compatibel is met de bestaande wetgeving voor assimilatieverlichting. Ze hebben tegelijk ook voldoende

de tijd gehad om na te denken over of hun teelt nog wel rendabel mogelijk is onder deze wetgeving en om hun product en hun bedrijfsvoering daaraan te passen. Voorts zijn Avalanche-rozen geen essentiële producten waar mensen niet zonder kunnen. En er zijn genoeg andere hoogwaardige bloemen die wel binnen de regels en met behoud van (het grootste deel van) de gedane investeringen in de kassen geteeld kunnen worden en waarvoor geen maatwerkregeling nodig is voor de assimilatieverlichting. Een maatwerkuitgangspunt dat in 2009 nog redelijk gevonden zou kunnen worden, blijft dat niet voor eeuwig. En het handelingsperspectief voor de tuinders is duidelijk meer aanmerkelijk meer dan *'blijven doen wat ze nu doen'*.

Dat 'de effecten op het milieu beperkt zijn' leidt tot de gedachte dat er wel degelijk een toename van de milieuhinder sprake is, maar dat die slechts gering in omvang zal zijn. Dat is echter in tegenspraak met de andere argumenten die ODH aanvoert. Ook hier geldt dat enige verbijzondering en concretisering volledig ontbreekt en er slechts een kwalitatief oordeel zonder verdere objectivering wordt gehanteerd.

Geheel in tegenstrijd met de intentie van de wetgever, en de noodzaak om voldoende verbeterdruk uit te oefenen op de sector, wordt nu een termijn van 5 jaar voorzien voor het maatwerk besluit. Terwijl in de afgelopen jaren steeds een periode van 3 jaar is gehanteerd. Het is ons uit de Wob-gegevens bekend dat de sector GTB nadrukkelijk heeft aangedrongen op een langer tijdvak van zelfs 10 jaar, maar uiteindelijk 'akkoord kon gaan met een compromis van 5 jaar'. Ook hieruit blijkt dus dat het hier geen eigenstandige afweging van ODH is geweest maar een richtlijn vanuit het bestuurlijk overheidsniveau, waarop GTB een grote invloed heeft gehad, teneinde enige vorm van 'druk op de sector' teniet te doen. Nogmaals een sterke aanwijzing dat er geen serieuze en evenwichtige en zorgvuldige afweging heeft plaatsgevonden bij de beoordeling van de aanvraag.

Een wezenlijk element dat wij eveneens missen in de beoordeling van ODH is **het cumulatieve-effect van lichtuitstoot en daarmee de overlast.**

Bijlage 1 (zie de omgevingsprent) toont dat de emissiebronnen van rozenkwekers elkaar qua lichtuitstraling-bereik ruimschoots overlappen, waardoor er een optelling van lichtintensiteiten plaatsvindt en daardoor vergroot de hinder extra. Voor elke afzonderlijke kweker wordt in de maatwerkaanvraag uitgegaan van een maximale lichtsterkte van 15.000 lux (een bovengrenswaarde uit artikel 3.58 en 3.57 en basis voor maatwerk). Door de onderlinge ligging van de betreffende bedrijven is er een groot gebied waarin de hinder-effecten van 3 of zelfs alle vier de bedrijven invloed uitoefenen. Hierdoor ontstaat in dat gebied een lichthinder die een samengestelde bronsterkte van ruim meer dan 15.000 lux vertegenwoordigt.

De feitelijk omvang van de lichthinder is dan ook groter dan die waar ODH in haar afwegingen (< 15.000 lux) rekening mee houdt. Dat aspect heeft ODH verzuimd mee te wegen/ in ieder geval is het niet verwerkt in haar uitingen!

Terloops voert ODH ook nog aan dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen toeneemt als het maatwerk achterwege blijven. Daarbij wordt in het geheel niet ingegaan op 'hoe erg dat is'. Immers ook aan gewasbeschermingsmiddelen worden strenge eisen gesteld van toegestane concentraties, maximale hoeveelheden, milieubelasting, milieuvriendelijkheid, etc. Er wordt in het geheel geen aandacht besteed aan de aard en de omvang van het huidige gebruik van deze gewasbeschermingsmiddelen in absolute termen. Was dat al schadelijk of was het

onschuldig? De simpele constatering dat het relatieve gebruik toeneemt en dat dit daarmee bijzonder/extra ernstig is, is in geen enkel opzicht uitgelegd, noch voldoende gekwantificeerd en gekwalificeerd en het kan daarmee eveneens niet als zodanig worden meegewogen.

Afsluiting

Helaas hebben wij in de ODH-onderbouwing van het besluit/ de besluiten om maatwerk toe te passen overeenkomstig de aanvraag de volgende kenmerken aangetroffen:

- Het niet onderkennen en negeren van de cumulatieve effecten van de lichtuitstraling van de dicht bij elkaar gelegen tuindersbedrijven op het omliggend milieu;
- Door de jarenlange automatische verstrekking van maatwerkvergunningen het niet onderkennen dat er tevens sprake is van een incrementele groei van de lichtoverlast;
- Het ontbreken van enige kwantificering van de aard en omvang van de lichtuitstraling;
- Het weglaten van concrete negatieve invloeden van de lichtuitstalling op het milieu (mens en natuur);
- Het klakkeloos volgen van de niet nader onderbouwde argumentatie van de aanvrager, noch kwalitatief noch kwantitatief, dat de bedrijfseconomische overwegingen van de tuinder allesbepalend zijn voor de noodzaak tot het voortzetten van maatwerk;
- Uitgaan van een relatieve beoordelingsgrondslag terwijl de invloed op het milieu (mens en natuur) juist een absolute maatstaf vereist. Het milieu mag van de overheid verwachten dat zij voordoet aan de voorwaarden van zorgvuldigheid en voorzorg;
- Dat in het besluit opgenomen maatregelen voor het maatwerk op geen enkel manier nuanceren, tussenstappen of alternatieven omvatten, maar de benadering kent van volledige acceptatie van de aanvraag. Dit roept vraagtekens op bij de wil tot evenwichtige afweging.
- Het zonder enige vorm van kritische benadering accepteren van het niet naar aard en omvang verbijzonderde door de aanvragers aangedragen negatieve bedrijfseconomische effecten. Deze in zeer algemene termen aangedragen effecten op de bedrijfsvoering zijn niet kritisch onderzocht op juistheid en volledigheid, maar worden echter klakkeloos overgenomen en als maatwerkbepalend neergezet
- Het accepteren van het economisch belang van enkele ondernemers, die bewust en vrijwillig zelfs voor de langere termijn kiezen voor bepaalde -zeker niet levensnoodzakelijke producten- die maatwerk vergen op de markt te zetten in plaats van minder eisende alternatieven, prevaleert boven het milieubelang (mens en natuur).

Voor ons is en blijft de koepel/overkoepelende gedachte voor assimilatiehinder en ook in dit bezwaardocument: *“De overheid is ervoor om de burger en de natuur te beschermen. Als zij dat niet doet blijft zij in gebreke. Als daarbij het verweer van de burger tegen die overheid vervolgens wordt afgewezen op grond van juridische regelgeving van een lagere orde, dan ondersteunt de rechterlijke macht het wanbeleid van de overheid. In bijv. de toeslagenaffaire zien we waar een dergelijke situatie toe heeft geleid.”*

Wij achten dat de nu voorgenomen maatwerkvergunningen/beschikkingen geheel niet c.q. onvoldoende aan redelijk te stellen eisen vanuit omgeving-milieubescherming optiek voldoen en wijzen ze derhalve af.

Dit omdat ze te veel schade aan die omgeving (het milieu van mens en natuur) berokkenen en dat zelfs voor een nog langere maatwerkperiode dan voorheen.

Dat is het tegengestelde van een voorzien stoppen in 2021 en eerdere guntermijnen van 3 jaar. De wetgeving is niet voor niets steeds meer aangescherpt en ook dat voor maatwerkbesluit een volwaardige, op zichzelf staande zorgvuldige beoordeling van de natuureffecten noodzakelijk is en de eerder verleende toestemming in verband met de effecten op de natuur en verdere omgeving, niet als uitgangspunt gebruikt mag worden. De aanvraag voor maatwerk wordt ingegeven door winstmaximalisatie van het bedrijf. Nergens is aangetoond dat met een minder dan gewenste kwaliteit roos en een wat andere bedrijfsvoering geheel geen goede boterham is te verdienen. Dat wordt alleen in algemene termen beweerd doch vervolgens nergens overtuigend waargemaakt.

Er wordt in de beschikkingen ook geen of onvoldoende onderbouwing gegeven aan de noodzaak voor de duur van de termijn van 5 jaar (in afwijking van de 'gebruikelijke' 3 jaar). Doordat de beschikking op dat punt geen sluitende argumentatie bevat vanuit milieuopectiek en omgevingsbescherming handelt in ieder geval de gemeente P-N, en mogelijk ook u, in strijd met haar eigen beleid. Het is bovendien ook in tegenspraak met het in 2019 overnemen van het advies van de commissie bezwaarschriften Pijnacker-Nootdorp, waar u kennis van heeft genomen. Want in dat advies was de eindigheid van de maatwerkbeschikking in 2021 juist de kern van het betoog. Door nu ongeclausuleerd een termijn van 5 jaar te hanteren wordt in feite het in gang gezette beleid volledig teruggedraaid, terwijl daar geen gedegen inhoudelijke onderbouwing voor wordt gegeven.

Het argument dat 'het in navolging van andere gemeenten is' (waarbij we mede onderkennen dat Westland en GTB-NL eendrachtig een termijnverlenging poneerden in -uitsluitend- het GTB-belang) is bijzonder zwak en in ieder geval onvoldoende. Het ontslaat ook geen enkele gemeente van haar lokale rol en verantwoordelijkheid en (voor)zorgplichten op milieugebied en de daarbij best passende keuzes te maken.

Wij zien in het voorgaande een onvoldoende regie bij de lokale overheid om de noodzakelijke verbeteringen tijdig en afdoende te doen bewerkstelligen. Ook binnen de Glastuinbouwsector zelf, onder aanvoering van GTB-NL, die de maatwerk aanvragen kennelijk met verve regisseert en faciliteert, is de focus nog veel te weinig gericht op het spoor van 'milieubescherming in externe omgeving van kassen' en is de hoofdprioriteit de eigen portemonnee ²⁴.

Dit voor het milieu trieste beeld wordt helaas verder ondersteund door de slechte kunstlicht afscherming compliance-resultaten zoals vastgesteld door ODH tijdens haar handhavingsonderzoeken, mede uitgevoerd in uw gemeente. Die resultaten zijn zelfs dramatisch te noemen ²⁵. Ze tonen aan dat de attitude van diverse ondernemers nog nauwelijks of in ieder geval onvoldoende gericht is op het externe omgeving belang

²⁴ Echter bij diverse andere milieudossiers heeft de Raad van State reeds afdoende duidelijk gemaakt dat economie niet de bepalende factor kan en mag zijn om met milieumethoden handlegend om te (blijven) gaan.

<https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@127973/202005065-1-r3/> Verstrekkende economische gevolgen ook bij PFAS geen voldoende reden. Bij stikstof arrest al eerder vergelijkbare conclusies getrokken. <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@127973/202005065-1-r3/>

²⁵ "In de periode 2019-2021 is 10 x een last onder dwangsom opgelegd wegens het overtreden van de voorschriften met betrekking tot assimilatiebelichting. In 1 geval was er bij her-controle opnieuw sprake van een overtreding en is de dwangsom vervolgens verbeurd en geïnd." Bron: gemeente Pijnacker-Noordorp, januari 2022.

Wob Westland Doc 20. Uit de jaarrapportage van ODH over het Westland blijkt iets vergelijkbaars: *In 2020 zijn er drie assimilatie rondes gereden. Aan de hand van deze rondes zijn er 21 bedrijven gecontroleerd. In totaal zijn er 12 her-controles en 25 sanctie-controles op het gebied van assimilatiebelichting uitgevoerd in de gemeente Westland. Dit is meer dan de twee geplande her-controles en meer dan de 12 geplande sanctie-controles. Tijdens de laatste controleronde in oktober heeft de nadruk gelegen op de her- en sanctiecontroles.*

zorgvuldig respecteren. De maatwerkvergunningen en wettelijke normen en zelfs boetes blijken onvoldoende te werken als restrictief kader ter bescherming van het milieu. Men richt zich vooral of uitsluitend op het eigen belang onder het glas en heeft tegelijk lak aan de belangen van de omgeving. Blijkbaar zijn de financiële afwegingen van de ondernemer zelfs zodanig doorslaggevend om herhalend de vergunningsvoorwaarden te overtreden en daarbij evt. opgelegde dwangsommen te accepteren. Het element verantwoord maatschappelijk ondernemen is hierbij volledig naar de achtergrond verdwenen.

Deze voortdurende probleemsituatie is noch in het belang van de sector noch in dat van de gemeenschap als geheel en het behoeft urgente aandacht en verbetering. Dat is echter alleen zinvol mogelijk via een trendbreuk waarbij de overgang gemaakt wordt naar een daadwerkelijke, desnoods verplichte, externe oriëntatie bij glastuinbouwondernemer op de directe omgeving en haar prioriteiten.

Wij zijn altijd bereid om met u hierover in overleg te treden. Wij gaan er daarbij van uit dat we het hetzelfde oogmerk hebben: namelijk spoedig met deze kunstlichthinder via maatwerkvergunningen stoppen en dat is wat ons betreft morgen al. Dat lukt echter alleen via een adequaat resultaatmodel en niet met het volledig vrijblijvende inspanningsmodel, zoals tot nu toe het geval is geweest.

Met vriendelijke groet,

Geert van Poelgeest, voorzitter

Huub van 't Hart, secretaris Natuurbescherming

Bijgevoegd: Bijlagen B1 t/m B7

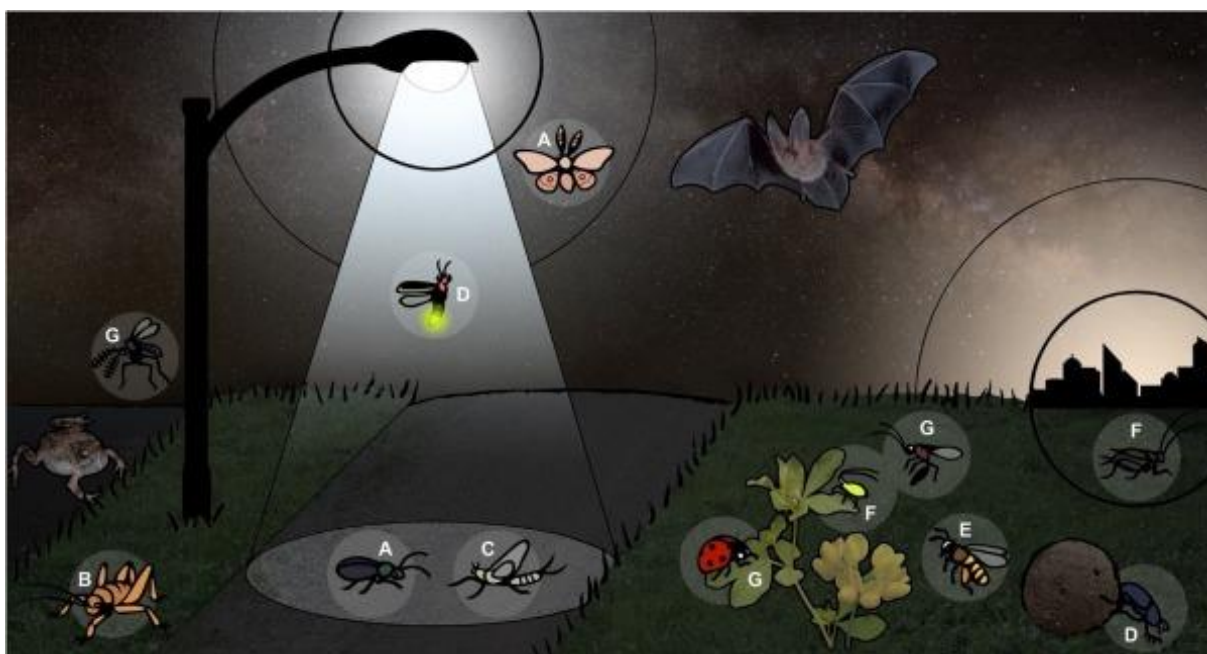
cc: griffie Raad gemeente Westland

U kunt retourstukken digitaal aan ons versturen: bescherming@delfland.knnv.nl

Annex behorende bij brief “Bezwaarschrift tegen maatwerk assimilatiebelichting voor rozenkwekers Westland tot 1 mei 2026”

Contents

B1: ALAN (Artificial Light At Night) effecten en -aspecten	19
B2: Overzicht voorgenomen beschikkingen gemeente Westland 2022-2026	24
B3: ODH; Verplichtingen geldend voor alle maatwerkaanvragers en maatwerk.....	28
B4: Maatwerk nanacht-tabellen (Bron: Aanvragers & ODH volgens beschikkingen)	32
B5: ODH; Toetsingskader en grondslag beschikking	36
B6: De ODH-beoordeling nader bezien.....	41
B7: GTB-sector ontwikkeling en CO ₂ -emissie	47

B1: ALAN (Artificial Light At Night) effecten en -aspecten
 Overzicht Omgeving en positionering van de rozenkwekers die maatwerk aanvragen

ALAN Norm and Practical Levels

Parameter	Applicable Conditions	E1 Nature Area	E2 Rural Area	E3 City Area	E4 City Centre/ Industrial
Ev (lux) on facade	day- & evening 7-23 hrs..	2 lux	5 lux	10 lux	25 lux
Ev (lux) on facade	night * 23-7 hrs.	1	1	2	4
Light (cd) each fixture	day- & evening 7-23 hrs.	2500 cd	5000 cd	10000 cd	25000 cd
Light (cd) each fixture	night 23-7 hrs.	0	500 cd	1000 cd	2500 cd

Norm (Dutch Light Institute)

Reference Illumination Levels	
sunny day	50.000–100.000 lux
cloudy day	5.000 lux
sports field	200-750 lux
reading tasks	500 lux
children's room	300 lux
bathroom, toilet	100 lux
lecture room	30 lux
emergency lighting	1 lux
full moon	0,25 lux
moonless sky	0,01 lux

The impact of artificial light at night on human and ecosystem health: a systematic literature review

Research subject	Tumors	Weight gain/ feeding behavior	Depression / Sleep disorder	Locomotion/ orientation/ trajectory	Reproductive output / pollination
					
					
					
					
					
					

Legend:

- - Strong effect found;
- - Probable effect found;
- - Effect not studied;
- - Partial/ inconsistent effect

Studied ecological and health impacts of ALAN Source: Landscape Ecology, Springer Verlag, august 2020

Assimilation lights causes the sky to glow bright during nighttime
Oostland, Delfgauw

Distance to the nearest by greenhouse façade: 840 m (left) and 470 m (right)

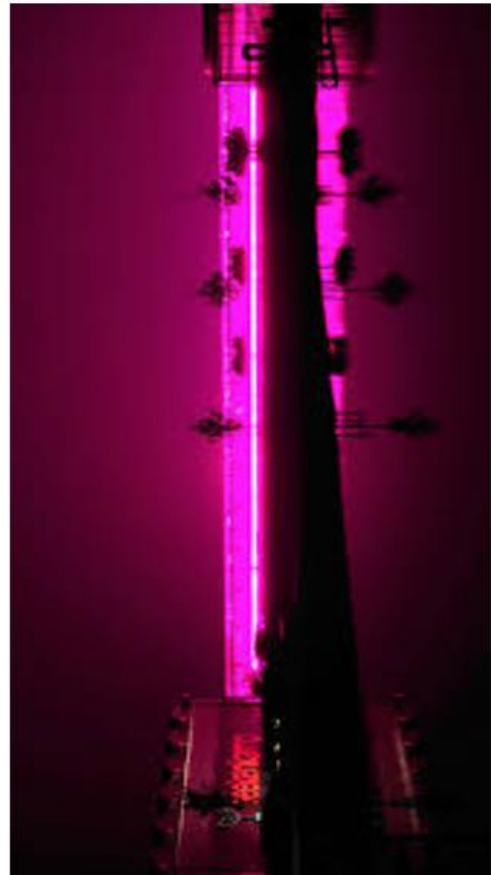

Assimilation lights causes the sky to glow during nighttime in the Westland Area

Above at night:
Westland seen from a large distance (Delft)
31/12/2021

left:
SON-T light (orange) versus LED-light illumination (violet)

B2: Overzicht voorgenomen beschikkingen gemeente Westland 2022-2026

	SK Roses BV, Noord-Lierweg 40b, 2678LV De Lier	SK Roses BV, Scheeweg 31, 2678LT De Lier	SK Roses BV, Zwethkade Zuid 19, 2645CV Den Hoorn	Vd Drift Roses, Hooghe Beer 8, 2245MX Kwintsheul	Fa.van den Ende Roses, Waellandweg 5a, 2981LV Monster	Opmerkingen
Donkerte Periode ²⁶	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
Zaaknr.	01003780	01003782	01003785		01003464	
Hectares glas	3	2	1,6	3,95	7,8	
Belichting- intensiteit	20.000 lux ²⁷	20.000 lux	20.000 lux	18.000 lux ²⁸	17.270 lux ²⁹	30
Rozen-ras	Avalanch e+	Avalanche+	Avalanche+	Red Naomi	Red Naomi	
Schermt type	Obscura 9950 FR W	Obscura 9950 FR W	Obscura 9950 FR W	Ludwig Swensson XLS SL 99	Obscura 9950 FR W	Afscherm- techniek: => 99% mogelijk
Afscherming 95% sept-mei	100%	100%	100%	100%	100%	98% - 95%=3% onder de norm
Afscherming 0% mei t/m aug	100%	100%	100%	100 %	100%	98% onder norm: maximum hinder!
Nanacht Periode ³¹						
Zaaknr.	01003770	01003769	01003776	01008476	01003457	
TABEL Afscherming	1	1	1	1	1	Tabel 1= GTB NL
Afscherming 75% sept-mei	11%	11%	11%	11%	11%	98% - 75%=23% onder de norm
Afscherming 50% sept-mei	0%	0%	0%	0%	0%	Niet gebruikt
Afscherming 15% sept-mei	33%	33%	33%	33%	33%	98% -15%= 83% onder de norm
Afscherming 0% sept-mei	56%	56%	56%	56%	56%	98% onder norm: maximum hinder!

²⁶ **Donkerteperiode:** 1 september tot 1 november - Half uur na zonsondergang tot 02.00 uur ; 1 november tot 1 april - 18.00 uur tot 00.00 uur ; 1 april tot 1 mei - Half uur na zonsondergang tot 02.00 uur. De tijden van de donkerteperiode zijn op alle glastuinbouwbedrijven die onder het Activiteitenbesluit vallen van toepassing. Er dient sinds 1 januari 2017 een lichtreductie van ten minste 98% gerealiseerd te worden en dat kan technisch ook (BBT).

²⁷ Mei t/m augustus ingesteld op de bovengrens 15.000 lux, waardoor wettelijk geen afscherming-plicht. Geldt voor alle drie de bedrijven van ST Roses BV in het Westland.

²⁸ Mei t/m augustus ingesteld op de bovengrens 15.000 lux, waardoor wettelijk geen afscherming-plicht

²⁹ In de donkerteperiode sept-mei wordt dit ingesteld op 11.550 lux en mei t/m augustus nanacht ingesteld op de bovengrens 15.000 lux, waardoor wettelijk geen afscherming-plicht

³⁰ Son-T lampen met weliswaar een hoog lichtrendement door ook forse warmte- en lichtverstrooiing. Ministerie van LNV financiert de onderzoekskosten 'De Perfecte Roos' door WUR in Bleiswijk nog tot in 2021 om dat door LED te vervangen. Bron: <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2020/08/07/ledonderzoek-perfecte-roos-verlengd-tot-2021>

³¹ **Nanacht:** 1 september tot 1 november - 02.00 uur tot zonsopgang ; 1 november tot 1 april - 00.00 uur tot zonsopgang ; 1 april tot 1 mei - 02.00 uur tot zonsopgang. Voor de tijden van de nanacht zijn er drie mogelijkheden qua verplichte afschermingsnorm:

1. In de periode van de nanacht dient een lichtreductie van ten minste 74% gerealiseerd te worden bij bedrijven met een lichtinstallatie tot 15.000 lux 2. In de periode van de nanacht dient een lichtreductie van ten minste 98% gerealiseerd te worden bij bedrijven met een lichtinstallatie sterker dan 15.000 lux en 3. Voor glastuinbouwbedrijven met een maatwerkvoorschrift gelden de normen zoals opgenomen in de beschikking.

Afscherming 0% mei t/m aug.	100%	100%	100%	100%		98% onder norm: maximum hinder!
Motivering v/h maatwerk	De GTB-NL template	De GTB-NL template	De GTB-NL template	De GTB-NL template	De GTB-NL template	Rapport GTB-NL 32

Bezwaar ³³:

1. In de periode mei t/m september is er helaas tot nu toe bij de rozenkwekers geheel geen afscherming (0%) gedurende 100% van de tijd in de nacht en nanacht. Dit leidt daardoor tot maximale kunstlichthinder voor mens en dier. Het verstoort in ernstige mate het foerageer en leef-gedrag en overlevingskansen van menig dier en insect. Voor andere teelten onder glas geldt daarbij altijd de 98% afscherming. Maar de zwakste schakel (rozenkwekers) bepaalt de uiteindelijke omgeving hinder en schade. De enkele rozenkwekers verstieren zo de donkerte in een gebied met een straal van meer dan 10 km rond hun kassen. Bij de overgang naar LED-kunstlicht (onnatuurlijke kleuren) wordt dat extra dramatisch en volstrekt onaanvaardbaar voor mens en dier.
2. De maatwerkverlichting van 98% naar 95% terugbrengen in de nachturen is inderdaad een klein percentage. Maar nergens is aannemelijk gemaakt waarom dit zo kritisch noodzakelijk is. Men aapt daarbij het GTB-cijfer van 150% verbetering na en dat is op zichzelf al een erg onbegrijpelijk en ook onlogisch cijfer. Waarom dan kritiekloos ingebracht en gehanteerd?
3. Opvallend is dat er in Pijnacker-Nootdorp ook een Tabel 2 met beslist hogere afschermingswaarden wordt gehanteerd. Het is ons niet duidelijk waarom het ene bedrijf Tabel 2 al wel waar kan maken en de anderen dat nog niet kunnen. Deel direct tijdig die kennis en ervaring in het omgevingsbelang! Beide tabellen liggen overigens nog ver af van de standaard norm van 98% afscherming gedurende het gehele jaar. Zo is en blijft er nog steeds gedurende een hoog percentage van de tijd substantiële kunstlichthinder voor mens en dier.

³² Rapport GTB-NL juni 2021 is de enige gebruikte referentie. GTB geeft daarin aan dat de Nederlandse rozensector, mede door toenemende internationale concurrentie, in feite al lange tijd krimpsector is; van 1.000- naar 160 ha in 20 jaar! Zelfs de veredelingsbedrijven willen kennelijk niet meer in de verdere productverbetering investeren. Toch houden we lokaal in een dichtbevolkte omgeving en schaarse natuur een selecte groep aan FERRARI-kwaliteit rozenkwekers al langere tijd de hand boven het hoofd om- met enorme technische inspanning en maatwerk- het hier te blijven redden. Bovendien kost tegelijk veel energie en er ontstaat een enorme CO₂ uitstoot door de benodigde warmtetoevoer en assimilatie belichting met extreme lichtintensiteit (tot zelfs 20.000 lux) Daardoor is extra klimaatregeling nodig en ook het periodiek openzetten van de van de boven schermen). Laten we eens objectief en eerlijk open kaart spelen: hoe lossen we dit samen netjes op voor alle betrokkenen op een betere en slimmere wijze? Alle opties zijn daarbij open, dat geeft het breedste blikveld om de goede opties te selecteren!

³³ De maatwerkmotivering door de aanvragers is bij allen via een Template brief opgezet door GTB-NL. Rapport GTB-NL juni 2021 is de voornaamste/ uitsluitende referentie om het maatwerk te motiveren. GTB geeft daarin aan dat de Nederlandse rozensector, mede door toenemende internationale concurrentie, in feite al lange tijd krimpsector is; van 1.000- naar 160 ha in 20 jaar! Zelfs de veredelingsbedrijven willen kennelijk niet meer in de verdere productverbetering investeren. Toch houden we lokaal in een dichtbevolkte omgeving en schaarse natuur een selecte groep aan FERRARI-kwaliteit rozenkwekers al langere tijd de hand boven het hoofd om- met enorme technische inspanning en maatwerk- het hier te blijven redden. Bovendien kost tegelijk veel energie en er ontstaat een enorme CO₂ uitstoot door de benodigde warmtetoevoer en assimilatie belichting met extreme lichtintensiteit (tot zelfs 20.000 lux) Daardoor is extra klimaatregeling nodig en ook het periodiek openzetten van de van de boven schermen). Laten we eens objectief en eerlijk open kaart spelen: hoe lossen we dit samen netjes op voor alle betrokkenen op een betere en slimmere wijze? Alle opties zijn daarbij open, dat geeft het breedste blikveld om de goede opties te selecteren!

4. Die hinderlijkheid is in najaar, winter en voorjaar extra merkbaar omdat dan het basis licht niveau veel lager is en het bioritme van mens en dier zich daarop van nature instelt (dat zit namelijk in onze genen gecodeerd). De natuur heeft daar extra last van want zij kan zelf niet verduisteren. Gevolgen: extra bioritme-verstoring, foerageer problemen, ten prooi aan predatoren, 'doodvliegen', routeverstoringen, etc. Nachtdieren (waaronder vleermuizen) hebben daar altijd veel last van, maar ook de nachtelijke insecten. Zo ontstaan er zelfs keteneffecten van natuurschades. De grote groepen trekvogels die op hun jaarlijks tocht langskomen (overvliegen) worden in het voor- en najaar eveneens gestoord door dit veel te hoge lichtniveau, waardoor er verwarring en dwalen ontstaat en ze voorziene tussenstops missen. Ze kunnen daardoor onderweg verhongeren en te veel verzwakt geraken. Een behoorlijk aantal haalt dan de eindbestemming in het buitenland (broedplaats c.q. overwintering) niet meer, waardoor de populatie (nog verder) daalt en voor de rode soorten dreigt het risico van uitsterven. Sommige dieren komen te vroeg uit hun winterslaap, waardoor eveneens uitputting en sterfte van deze dieren op de loer ligt. In het voorjaar komen in onze omgeving de weidevogels weer terug (zoals de grutto, Kieviet e.d. in het duurzaam weidevogelgebied Zuidpolder). Zij ervaren in hun directe omgeving een hoge mate van kunstlichthinder hetgeen hun slaagkansen tot broeden en kroostopgroei inperkt.
5. Uit de beschikbaar gestelde stukken blijkt niet dat in voldoende mate de opties zijn bezien die de hinder door overmatige kunstlichtuitstraling naar buiten verder mitigeren. Zoals bij een te hoge interne kastemperatuur een deel van de assimilatielampen uitschakelen i.p.v. het scherm verder openzetten en de bovenramen meer open (waardoor tevens nogal wat extra CO₂ ontsnapt). Deze optie geeft wellicht iets minder rozenproductie, maar het spaart wel de omgeving/ de natuur extra. Dat is belang in de periode maart-mei (het broedseizoen van de weidevogels die wij extra kansen willen geven in onze omgeving omdat er een grote teruggang is geweest), maar ook in de rest van het jaar.
6. Het is opvallend dat wanneer de gasprijs toeneemt diverse rozenkwekers wel meteen hun energietoevoer kunnen afschalen en daardoor hun productie en afzet afneemt door hardhandig eigen ingrijpen. Assimilatie belichting is voor een glastuinder kennelijk het probate middel om met extra energie-inzet een nog hoger productie te bereiken. Echter die input-output relaties zijn ons niet voldoende helder gepresenteerd noch overtuigend qua hantering als energieprijzen oplopen.

De voor assimilatiebelichting gebruikte SON-T lampen hebben als nadelige 'bijproducten' een te hoge warmteafgifte dichtbij het product (rozen) en een te hoog niveau aan kunstlicht uitstraling naar buiten indien onvoldoende afscherming is ingezet. Om het interne warmteprobleem te ondervangen moet het buitenscherm weer open en zo ontstaat een stevig lichtuitstraling-probleem voor de omgeving. Toch kiest de ondernemer op economische gronden voor maatwerk die hem extra productie en omzet in zijn kas gunt en tegelijk (helaas voor hen toch) de lasten eenzijdig bij de omgeving neerlegt. Dat laatste is tot nu toe gratis, (want er wordt tot nu toe geen enkele omgevingscompensatie geregeld of voorzien in maatwerkvergunningen; een compensatie lijkt ons redelijk en geboden.

7. Om de door maatwerk assimilatiebelichting veroorzaakte extern lichthinderprobleem, en tegelijk ook het warmte-/klimaatprobleem binnen de kas, op te lossen startte destijds het WUR-onderzoek (vinden en uittesten van verbeter-technieken). Zelfs dat WUR-onderzoek werd voornamelijk door de Overheid betaald. De bijdragen

van ondernemers uit de GTB-sector daaraan zijn, voor zover ons bekend, peanuts in vergelijking tot hun omzet- en spin-off voordelen. Ook hier betaalt de omgeving/ de gemeenschap weer de lasten (afwenteling).

8. Wij merken dat al deze rozenkwekers die maatwerk aanvragen het bekende (al ingevulde) format van GTB-NL braaf gebruiken voor hun aanvragen. Dus dezelfde argumenten gelden kennelijk overal en in elke kas en in elke omgevingssetting 1:1. Is dit wel een gefundeerde maatwerk onderbouwing? Het antwoord zit al in de vraag! Voor ODH c.s. wel zo makkelijk: gewoon dit aanvaardden en ook een standaardmodel maatwerkvergunning opstellen en afleveren (motto: generiek maatwerk dus). Wat ons bovendien verbaasd heeft is dat ODH daar zo lang over heeft gedaan om te overwegen en op een rij te zetten! Het argument van uitstel oordeel- en -besluiten door ODH begrijpen op basis van de aanvragen wij dus al helemaal niet. Kennelijk wil men er een aantal maanden mee bezig zijn. Voor ons verweer kregen wij niet zoveel tijd en het is niet eens ons vak, noch worden wij ervoor betaald. Onze enige drijfveer: de omgeving (mens en natuur) beschermen.
9. Bovendien is al uit onze Wob-onderzoeken in het jaar 2021, met name vanuit de Westland stukken, bekend dat er in het voortraject bewust en eendrachtig toegewerkt is naar het vinden van argumenten om maatwerk te blijven continueren. Dit lijkt helaas op te veel kartelgedrag en het heeft ook erg weinig te maken met het opvolgen van de het wettelijke oogmerk om spoedig, ook voor deze sector, tot normale verduistering waarden te komen via adequate kasafscherming.

B3: ODH; Verplichtingen geldend voor alle maatwerkaanvragers en maatwerk

Registratieplicht voor:

- a. de verlichtingssterkte van toegepaste assimilatie belichting
- b. de toegepaste boven-schermen met hun lichtreductiefactor
- c. de stand van de schermen d. de buitentemperatuur
- e. de windsnelheid f. binnentemperatuur van de kas
- g. luchtvochtigheid in de kas.

De geregistreerde gegevens worden in de inrichting bewaard zodat deze ten allen tijde kunnen worden ingezien door onze toezichthouder.

Elke twee jaar, te weten september 2023 en september 2025 worden in overleg met ODH en Glastuinbouw Nederland de teeltgegevens en de ontwikkelingen in de techniek geëvalueerd en in een voor het publiek toegankelijk rapport vastgelegd. De drijver van de inrichting geeft in dit rapport aan in welke onderzoeken hij heeft geparticipeerd en wat daarvan de uitkomsten zijn.

Met name het laatste jaar, het vijfde jaar van dit maatwerk, moet de drijver van de inrichting duidelijkheid geven over de technische en financiële mogelijkheden, inclusief een plan van aanpak met termijnen met als uiteindelijke doel te voldoen aan de generieke regels van het Activiteitenbesluit. Einddatum voor alle besluiten qua maatwerk: 1-5-2026

De drijver van de inrichting meldt veranderingen in de verlichtings- en scherminstallatie bij de Omgevingsdienst Haaglanden. Bij wijziging van de teelt en de teeltomstandigheden die aan dit maatwerk ten grondslag liggen en die niet als doel hebben rozenteelt onder de generieke regels van het Activiteitenbesluit mogelijk te maken, zullen we het maatwerk opnieuw beoordelen

Met het Activiteitenbesluit is een voor vrijwel alle teelten haalbare beste beschikbare techniek (hierna: BBT) voor boven-afscherming van assimilatiebelichting bepaald. Samengevat moet bij een verlichtingssterkte tot 15.000 lux in de donkerteperiode de lichtuitstraling voor 98% zijn afgeschermd en gedurende de nacht voor 74%. Bij een verlichtingssterkte vanaf 15.000 lux moet de lichtuitstraling tussen zonsondergang en zonsopgang met 98% zijn gereduceerd.

Bezwaar:

1. Tabel 1 nacht (geldt kennelijk voor alle rozenkwekers in het Westland) geeft aan dat in de beschouwde periode slechts 11 % van de nacht aan de wettelijke eis van 75% afscherming wordt voldaan. Voor 33% van de tijd is de afscherming slechts 15%!
2. Er is voorzien 2-jaarlijkse evaluatie (via ODH-GTB NL onderonsje?) o.b.v. verantwoording deelname van de tuinders met maatwerk in de onderzoekstrajecten. Criteria vooraf ontbreken daarbij. In 5^e jaar pas is het vervolgplan gericht op einddoel (en wanneer is dat dan concreet in de tijd en ook qua norm?). Al met al een participatiemodel met duidelijk plan/planning, geen targets noch ambitie. Samengevat: *'het komt zoals het komt en reken ons er vooral niet op af'*.

Technische- en financiële waarden van de tuinders komen wel enigermate aan de orde doch nergens de milieu targets of milieuschade door kunstlicht.

In plaats van de lokale tuinders (zelf hun broek behoren op te houden) is het vooral GTB-NL die doorklinkt in opvattingen en voorwaarden. Dat gebeurt via een landelijke abstractie die onvoldoend specifiek/ lokaal is uitgewerkt.

Kunstlichthinder is echter een lokaal probleem en daar horen landelijke organisaties niet bij uitstek de boventoon te voeren. Moeten de lokale burgers en de natuur ook per definitie een landelijke organisatie inschakelen om lokaal gehoord en begrepen te worden? Dit is geheel strijdig met de Omgevingswet gedachte waarbij lokale verhoudingen en een integrale ruimtelijke visie (meerdere aspecten in samenhang) het vertrekpunt behoren te zijn.

3. Geen enkele vermelding in de aanvragen of afweging van compensatie naar de natuur en ook geen onderzoek naar externe effecten van kunstlicht.
Het blijft slechts bij beschrijvingen met 'onder het glas' qua focus en belang.
4. De grote verschillen tussen de tabellen 1 en 2 (de laatste is alleen bij Pijnacker-Nootdorp aangevraagd) geven aan dat er kennelijk een flinke speelruimte is qua keuzes/instellingen. De vraag is dan meteen: wat is/verstaan we onder de gehanteerde BBT-norm ³⁴: is dat wat in de praktijk normaal is/ kan qua afscherming zoals al gebruikelijk is bij alle andere teelten (komkommers, tomaten, diverse snijbloemsoorten (waaronder ook diverse rozen soorten))?
Want daar is dat het gehele jaar door de 98% afschermnorm onafhankelijk van de onder het glas/ de afscherming gehanteerde technieken. Echter bij rozenkwekers met ruim maatwerk vindt zowel zomer als winter een fors kunstlicht uitstoot plaats met substantiële hinder in kilometers wijde omgeving als afgeleide van de kasinstellingen!
Het batig saldo daarvan (voordelig nut van minder afscherming) is uitsluitend voor de ondernemer die zelf voor deze teelt kiest en deze wil doorzetten.
Volgens standaard classificaties vallen toprozen onder 'wegwerpproduct in de luxe categorie'. Hoewel prachtig om te zien en in huis te hebben is het beslist geen levensnoodzakelijk product. Bovendien vindt het, gelet op haar kwaliteit-prijsstelling, vooral haar afzet in het buitenland via snelvervoer per vliegtuig (niet CO2 neutraal).
5. Het is niet uit te leggen dat de bewezen substantiële kunstlichthinder door assimilatiebelichting in onze omgeving past binnen de in het Activiteit besluit aangegeven milieu-randvoorwaarde *'mits het milieubelang zich er niet tegen verzet'*. Stelselmatig wordt die randvoorwaarde genegeerd door de Overheid bij haar maatwerkverstrekking. Dit is onzes inziens geheel strijdig met de zorg- en voorzorgplichten die zij behoort in acht te nemen en waar te maken.
6. Bovendien is reeds in 2018 in de commissie bezwaarschriften PN i.v.m. maatwerk aanvragen vastgesteld dat het maatwerk in 2021 afgelopen zou moeten zijn. Wij hebben echter geen enkele proactieve actie van B&W Pijnacker-Nootdorp ervaren die dit bewust nastreefde. Dat is eenduidig gebleken toen wij na afloop van de periode via een WOB-verzoek inzage der stukken vroegen en kregen.
Nu is toch opnieuw weer gekozen voor verlenging variant zonde enige resultaatplicht,

³⁴ Het begrip Beste Beschikbare Technieken (BBT) staat voor de meest doeltreffende methoden die technisch en economisch haalbaar zijn, om emissies en andere nadelige gevolgen voor het milieu van een bedrijf te voorkomen.
Bron: <https://www.infomil.nl/onderwerpen/duurzaamheid-energie/beste-beschikbare/bbt/> De beschikbare schermtechnieken zijn inmiddels voldoende om de wettelijke norm van 98% verduistering permanent te realiseren (zelfs 99%). De beperking in de toepassing wordt uitsluitend bepaald door de keuze van de rozenkweker vorm bepaalde rassen (AVALANCHE en RED NAOMI) te telen. Deze rassen zijn extra gevoelig qua kasklimaat. Bij maatwerkafscherming ruilt men omgevingsbelang tegen kasbelang in.

hoogstens 'de vinger vrijblijvend aan de pols houden'.

Wij achten de overheid in deze ernstig te kort schieten in haar (voor)zorgplichtrol.

7. De 4 beschouwde rozenkwekers zitten allemaal tegen de grens van 15.000 lux assimilatiebelichting aan en gaan er soms ook overheen. Echter er treden naar de omgeving toe ook strooilicht cumulatie-effecten op omdat de 4 bronnen in elkaars nabijheid liggen; zie de landschapsprent. Elk bedrijf veroorzaakt op zichzelf al flinke verticale kunstlicht verstoring in een groot gebied. We laten dat illustratief zien op een omgevingsprent via cirkels met straal= 2 km. Dat laatste is reeds een stevige onderschatting van het werkelijke effect in de praktijk. De feitelijke reikwijdte van de strooilichtuitstoot gaat tenminste tot 10 km, zo blijkt uit waarnemingen. Echter door het cumulatie-effect van meerdere bedrijven bijeen verhoogt de intensiteit van de kunstlichtuitstoot aanmerkelijk en overschrijdt zo ruimschoots de effecten van individuele bedrijven met meer dan 15.000 lux. Hiervoor gelden echter strengere afschermingsnormen en dat geldt ook bij eventueel maatwerk. Op grond van de gecumuleerde uitstoot in onze omgeving naar boven achten wij de cluster van 4 bedrijven in ieder geval meer passen in de categorie >15.000 lux en zou het ODH-beoordelingskader daarbij moeten aansluiten. Dit ontbreekt echter in de ODH stukken.
8. De bredere (eind)afweging door ODH achten we eveneens diffuus en onbegrijpelijk. Meerdere aspecten zonder enige relatieve en absolute afweging, noch voorzien van relevantie-, juistheid- en compleetheids-overwegingen worden daarbij in een mandje gelegd en dan springt plots het economisch kweker-belang er als allesbepalend bovenuit en wordt op basis daarvan (opnieuw) ruim maatwerk mogelijk. Is dit economisch belang van de enkeling per definitie meer waard en bepalend dan dat bijvoorbeeld dat van de 55.00 mensen in de naaste omgeving en van de natuur qua milieubelang? Hebben die 55.000 mensen niet allen gelijke rechten en plichten? Begint het eigen economisch belang dienen niet altijd met het vertrekpunt: *respect voor de ander en de omgeving?* We hebben in Nederland het burenenrecht, waarbij je over aanpassingen die de ander (je naaste) raken in rechten en omgeving beleving vooraf behoort te raadplegen. De rozenkwekers gaan werkelijk over alle grenzen heen qua lichthinder, maar overleggen daar met niemand over! Naar ervaring zijn enkele kwekers uitgezonderd; zij zien in dat in onze drukbevolkte omgeving dit eigenlijk niet meer zo kan en willen in goed overleg zoeken naar passende transitie-oplossingen. Je mag van een gemeente met toekomstvisie dan verwachten dat ze dit positieve signaal adequaat oppakt en er vervolgens iets beters van maakt dan: het bestaande probleem tegen beter weten in blijven bevestigen en het niet oplossen.
9. De Nederlandse expertise op glastuinbouw gebied is zonder enige twijfel hoogstaand en wordt als zodanig internationaal erkend en gewaardeerd. Onze tuinbouwsector heeft elders al eerder forse tuinbouwbedrijven opgezet, waaronder in Afrika. Waar het bijdraagt/kan bijdragen aan de lokale welvaartsgroei en aan de broodnodige werkgelegenheid. De productie aldaar gebeurt qua energie en CO₂ uitstoot aanmerkelijk gunstiger dan hier in Nederland mogelijk is met haar geavanceerde oplossingen, is bovendien aanmerkelijk goedkoper en duurzamer. De aldaar geproduceerde rozen vinden vervolgens gretig aftrek in vele ontwikkelde landen. Hier in onze omgeving focust men vooral op 'de Ferrari 's onder de rozen' (topkwaliteit). Dat vindt plaats in een drukbevolkte omgeving met kwetsbare natuur, een veel te hoog energiegebruik en extreme lichtuitstoot naar de omgeving. Het eindproduct wordt per vliegtuig verzonden naar de selecte groep van afnemers.

De tuinder ontleent hieraan zijn economisch voordeel en de lokale omgeving ontvangt als 'beloning' nadelige- en schadelijke bijeffecten. Het is duidelijk dat van enige redelijke balans werking geheel geen sprake is en dat kan op deze manier ook nooit goed komen. Met elkaar moeten we streven naar een natuur-inclusieve glastuinbouw³⁵.

Die de omgeving van kassen niet als productievijandig beschouwt en kaal invult, maar zelf actief en extra bijdraagt aan een aantrekkelijke natuurlijke omgeving met goede kansen voor de biodiversiteit ontwikkeling in plaats van afbouw.

De kennis en zorg die de glastuinbouwondernemer besteedt aan de plantengroei aan de binnenkant van het glas zouden we dus liefst ook aan de buitenkant moeten kunnen herkennen en bewonderen. Daar hebben we allemaal plezier van.

Hoogwaardige tuinbouwexpertise is overigens aanmerkelijk meer waard indien ze nog intensiever internationaal wordt ingezet (Marketing, Sales, Procestechologie, Automatisering en IT, Projectontwikkeling, Bedrijfsmanagement, Financiering, innovatieve technologieontwikkeling, Logistiek, Productveredeling en -conversie naar medicijnen e.d.). Dat zou de meerwaarde van deze bedrijfssector (via hoogwaardiger passend arbeidsaanbod en verhoogde toegevoegde waarde) ook lokaal flink kunnen doen toenemen. Nu is deze sector in bijvoorbeeld de gemeente Pijnacker-Nootdorp, slechts 15 procent van de lokale werkgelegenheid en tegelijk nauwelijks passend op het lokale arbeidsaanbod. Voorts neemt het in het drukbevolkte westen van Nederland onnodig veel ruimte in beslag waarvoor betere bestemmingen mogelijk zijn, zoals telkens weer blijkt. In het Westland is de omvang en lokale invloed van de glastuinbouw wel groter. Maar er gelden vergelijkbare signalen ³⁶.

³⁵ <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2019/10/08/wur-schetst-toekomst-natuurinclusieve-landbouw> en <https://edepot.wur.nl/461494>

³⁶ **Dutch Horticulture should provide for local food and global expertise.** *Adri Bom-Lemstra, president of Greenport West Holland and Woody Maijers, 2020.* Dat Nederland zo innovatief is op dit gebied, komt door de goede samenwerking tussen overheden, ondernemers en kennisinstellingen en ook door de diversiteit aan bedrijven. We hebben hier niet allen de techniek, maar bijvoorbeeld ook teelt, advies en marketing.

Dus het complete Nederlandse ecosysteem wat in samenhang internationaal in te zetten is.

Get your act together, then export the Netherlands' food system. *Dick Veerman interviews Rob Baan, 2020* "Integrate health, horticulture, agriculture, ecology, and energy. Redesign the whole food system and create shared value on all aspects." That true triple helix is what worldwide horticulture exporter Rob Baan firmly believes in. He is also critical of labor import for mass production in the present situation.

URGENDA (Professor Jan Rotmans) over de GTB in 'Greenport West Holland'. *"Op basis van de gewone innovaties is de Greenport heel goed bezig. Maar op het vlak van radicale innovatie, met andere producten je geld verdienen, verloopt het minder vlot. We produceren wel goed, maar niet de goede dingen. Als ondernemer is het daarom zaak nu een tweede lijn (schaduwlijn) te ontwikkelen. Je blijft dan je huidige dingen gewoon doen, maar ga je gelijktijdig afvragen waar je over 20 jaar je geld mee kunt verdienen. Het zijn niet de grootste of slimste bedrijven die overleven, maar de meest wendbare!"*

B4: Maatwerk nanacht-tabellen (Bron: Aanvragers & ODH volgens beschikkingen)

>14 °C	1	6	13	13	12	11	9	5	4	2	5
14 °C	0	3	5	6	6	7	4	4	3	1	0
13 °C	1	6	8	7	7	5	6	5	2	2	3
12 °C	1	6	8	9	10	5	6	5	3	2	8
11 °C	2	6	9	9	9	7	10	7	4	5	12
10 °C	2	8	9	12	10	11	10	7	7	6	15
9 °C	3	11	10	12	15	16	12	12	8	7	10
8 °C	2	7	13	15	16	16	14	13	10	8	7
7 °C	3	12	15	19	19	18	13	14	10	6	8
6 °C	3	15	14	18	22	18	13	11	8	5	5
5 °C	2	12	16	20	20	17	15	9	5	3	3
4 °C	2	13	16	23	16	13	9	6	4	2	3
3 °C	2	12	16	24	14	10	8	6	5	3	1
2 °C	2	15	18	20	14	9	7	5	3	2	1
1 °C	2	17	17	19	14	10	6	3	2	1	0
0 °C	3	17	15	13	9	8	5	3	2	0	0
-1 °C	3	13	11	11	7	4	4	3	1	0	0
-2 °C	2	8	8	10	7	4	3	1	1	0	0
-3 °C	2	7	6	6	4	2	1	1	1	0	0
-4 °C	1	6	6	5	4	3	2	1	1	0	0
-5 °C	1	4	4	3	2	1	0	1	0	0	0
<-5 °C	1	9	4	2	1	1	1	1	0	0	0
	0 m/s	1 m/s	2 m/s	3 m/s	4 m/s	5 m/s	6 m/s	7 m/s	8 m/s	9 m/s	>9 m/s

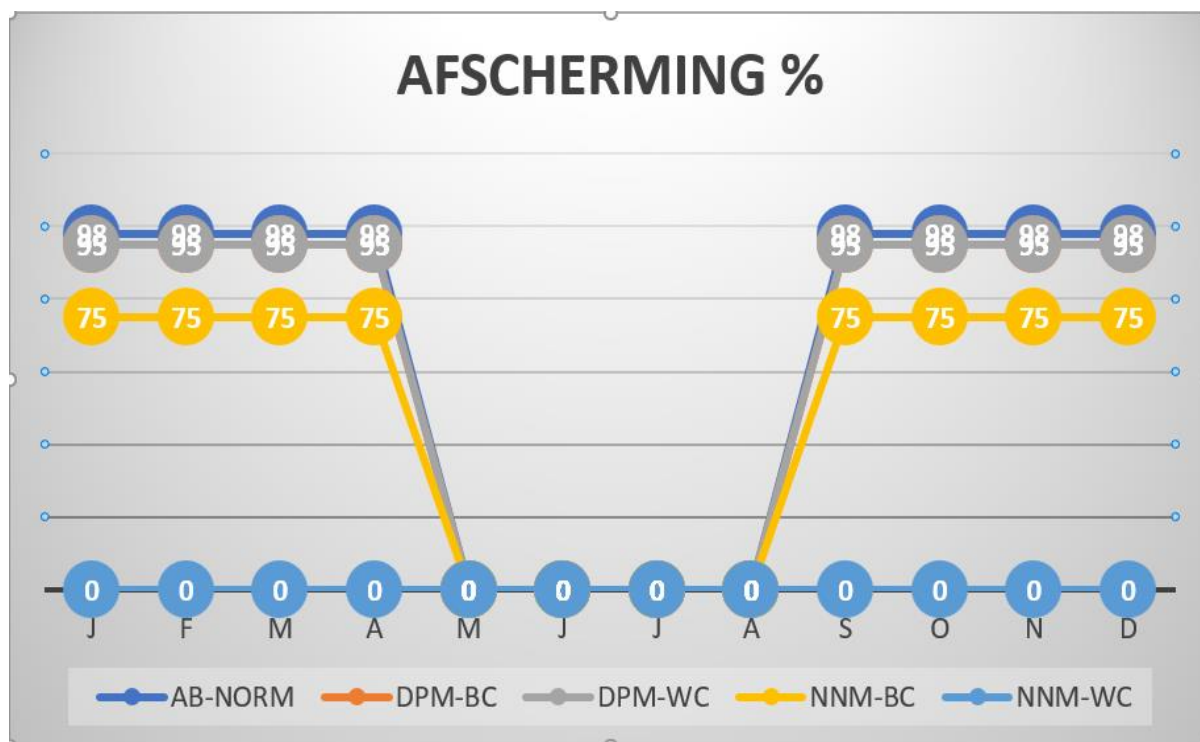
74%	188 uur = 11,0 % van de nanacht
50%	0 uur = 0,0 % van de nanacht
15%	564 uur = 33,1 % van de nanacht
inspanningsverplichting	

Tabel 1 Profiel afscherming % bij alle Westlandse aanvragers van maatwerk

T 1 Na-nacht periode geldt in het Westland voor alle maatwerkaanvragers en geeft aan dat in de beschouwde periode bij het maatwerk slechts gedurende 11 % van de nanacht aan de wettelijke eis van 75% afscherming wordt voldaan. Voor 33% van de tijd bedraagt de afscherming slechts 15% en gedurende de rest van de tijd (dat is: 100-11-33= 56%) is geheel geen afscherming en dus maximale lichthinder! De bron van deze tabel is kennelijk GTB NL. Zij richt In haar argumentatie (zie: Maatwerk lichtafscherming roos. Nog steeds noodzakelijk. 24 juni 2021) op een voortzetting van het maatwerk zoals voorheen het geval was. Voor zover ons bekend toont deze tabel (vrijwel) geen enkele verbetering ten opzichte van de aanvragen en -vergunningen van maatwerk in het verleden. Het verbeterprobleem lijkt/ is destijds 'geparkeerd' bij het onderzoekcentrum van de WUR is Bleiswijk. Die stoppen nu echter na 10 jaar onderzoek omdat het resultaat 'bijna perfect is met 100% LED-belichting. Dit langdurig onderzoek is betaald door de Overheid, maar dat financieren eindigt nu bij het bereikte resultaat.

Merk verder op dat een zeer hoog percentage van de tijd volgens de meest gebruikte maatwerkvariant (T1 tabel, zie eerder) er langdurig geen of nauwelijks afscherming is. Alleen bij temperaturen onder nul en veel wind (zie het profiel) gaat het naar 75% in de nanachtperiode. Daar komt bovendien bij dat in de periode mei t/m aug bij de T1 maatwerkvariant er geheel geen afscherming plaatsvindt (men kan dan de krant buiten lezen). Dat is echter wel de periode waar insecten, vogels en dieren het veelal van moeten

hebben. Want daarin de voortplanting en opgroei van de volgende generatie plaats. In het voor- en najaar hebben de trekvogels extra last en schade door dit maatwerk. Voor weidevogels (grutto, Kieviet) is het voorjaar eveneens essentieel.

Afschermingspercentages volgens het Activiteitenbesluit voor installaties < 15.000 lux

AB-NORM= activiteit besluit afschermingswaarde norm= 98%; maatwerk DPM pakt daar 3% af.
DPM-BC/WC = Donkere Periode maatwerk-Best Case/Worst Case (Zomer is 0% afscherming!)
NNM-BC/WC= Nanacht Periode maatwerk Best Case/Worst Case (Zomer is 0% afscherming!)

maanden	donkerteperiode	nanacht
januari t/m maart	18.00 - 24.00 uur	24.00 uur tot zonsopgang
april	half uur na zonsondergang tot 02.00 u	02.00 uur tot zonsopgang
mei t/m augustus	-	-
september, oktober	half uur na zonsondergang tot 02.00 uur	02.00 tot zonsopgang
november, december	18.00 - 24.00 uur	24.00 uu tot zonsopgang

<https://www.infomil.nl/onderwerpen/integrale/activiteitenbesluit/milieuthema-s/welke-mogelijkheden/kassen/donkerteperiode/>

Momenteel wordt al het maatwerk verleend o.b.v. SON-T lampen toepassing met een vrij natuurlijk lichtspectrum (met de daarbij bekende naar oranje neigende gloed).

Bij overgang naar Ledverlichting moet vermindering van schermwaarden van de wettelijke norm (=98%) uitgesloten worden in verband met onaanvaardbare extra omgevingshinder door de bijzonder hinderlijke kleureffecten daarvan

Bezwaar:

1. In de periode mei t/m augustus is er tot nu toe helaas bij de rozenkwekers zelfs geheel geen afscherming (0%) gedurende 100% van de tijd in de nacht. Dit leidt daardoor tot maximale kunstlichthinder voor mens en dier. Het verstoort in ernstige mate het foerageer en leef-gedrag en overlevingskansen van menig dier en insect. Voor andere teelten onder glas geldt daarbij altijd de 98% afscherming. Maar de zwakste schakel (rozenkwekers) bepaalt de uiteindelijke omgevingshinder en - schade. Enkele rozenkwekers verstieren de donkerte in een gebied met een straal met meer dan 10 km rond hun kassen. Bij de overgang naar LED-kunstlicht (onnatuurlijke kleuren) wordt dat door het spectrum van de uitstraling bovendien extra dramatisch en volstrekt onaanvaardbaar voor mens en dier.
2. Opvallend zijn de verschillen qua afscherming tussen Tabel 1 en tabel 2 (Pijnacker-Nootdorp). Het is niet duidelijk waarom één bedrijf tabel 2 wel waar kan maken en de andere bedrijven dat nog niet kunnen. Deel direct die kennis en ervaring in het omgevingsbelang! Beide tabellen liggen overigens nog ver af van de standaard norm van 98% afscherming gedurende het gehele jaar. Zo is er nog steeds gedurende een hoog percentage van de tijd (dat is zelfs 50% van de donkerte/nachtperiode over het gehele jaar gerekend) zelfs maximale kunstlichthinder voor mens en dier omdat er geen/ minimale afscherming is.
3. De hinderlijkheid is in najaar, winter en voorjaar extra merkbaar omdat dan het basis lichtniveau van de natuur veel lager is en het bioritme van mens en dier zich daarop van nature instelt (dat zit in onze genen gecodeerd). De natuur heeft daar extra last van want zij kan zelf niet verduisteren. Gevolgen: extra bioritme-verstoring, foerageer problemen, ten prooi aan predatoren, 'doodvliegen', routeverstoringen, etc. Nachtdieren (waaronder vleermuizen) hebben daar altijd veel last van, maar ook de nachtelijke insecten. Zo ontstaan er keteneffecten van schades. De grote groepen trekvogels die jaarlijks langskomen (overvliegen) worden in het voor- en najaar eveneens gestoord door dit veel te hoge lichtniveau, waardoor er verwarring en dwalen ontstaat en noodzakelijke tussenstops worden gemist. Een behoorlijk aantal haalt daardoor de eindbestemming niet, waardoor de populatie (nog verder) daalt en sommige rode bedreigd worden met uitsterven. In het voorjaar komen vanuit Afrika de weidevogels weer terug (voorbeeld: grutto, Kieviet e.d. in het duurzaam weidevogelgebied Zuidpolder). Zij ervaren dan in hun directe leefomgeving kunstlichthinder hetgeen hun slaagkansen tot broeden en kroostopgroei extra inperkt.
4. Uit de beschikbaar gestelde stukken blijkt ook niet dat in voldoende mate de opties zijn gezien die de kunstlichthinder verder mitigeren, zoals bij een te hoge kasttemperatuur een deel van de lampen uitschakelen i.p.v. het scherm verder openzetten en de bovenramen open (waardoor tevens nogal wat extra CO₂

ontsnapt). Het geeft wellicht iets minder productie, maar spaart wel de omgeving/ de natuur.

Dat is in het bijzonder van belang in de periode maart-mei dat het broedseizoen is van de weidevogels die wij als natuurverenigingen in samenspraak met de gemeente Pijnacker-Nootdorp extra kansen willen geven in onze omgeving omdat er een grote teruggang is geweest). Wij nemen aan dit u ook hecht aan extra kansen voor en bescherming van weidevogels in uw gemeente; dat vergt een beschermingsplan dat mede toezicht op de duisternis aspecten.

5. Bij Ledverlichting behoort de maximale afscherming **ALTIJD** te gelden (= wettelijke norm = 98%). Want: 1) Ledverlichting heft het warmteprobleem op en daardoor kunnen schermen volledig dicht (98% norm) 2) LED-spectrum stoort in nog hogere mate extern (komt als onnatuurlijk en bijzonder hinderlijk over) en daarom **MOETEN** de schermen dicht (98% norm).

B5: ODH; Toetsingskader en grondslag beschikking

De betreffende inrichting valt onder het Activiteitenbesluit en de daarbij behorende Activiteitenregeling milieubeheer. Op basis van artikel 3.58, tweede lid, van het Activiteitenbesluit kunnen wij, indien het belang van de bescherming van het milieu zich daartegen niet verzet, bij maatwerkvoorschrift een ander percentage vaststellen dan in het eerste lid. Een algemene voorwaarde voor het mogen stellen van maatwerkvoorschriften is dat deze nodig zijn ter bescherming van het milieu. Bij het stellen van deze voorschriften hebben wij in ieder geval betrokken:

- de bestaande toestand van het milieu, voor zover de inrichting daarvoor gevolgen kan veroorzaken;
- de gevolgen voor het milieu, die de inrichting kan veroorzaken;
- de met betrekking tot de inrichting en de omgeving waarin deze is gelegen, redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen die van belang zijn met het oog op de bescherming van het milieu;
- de mogelijkheden tot bescherming van het milieu, door de nadelige gevolgen voor het milieu, die de inrichting kan veroorzaken, te voorkomen, dan wel zoveel mogelijk te beperken, voor zover zij niet kunnen worden voorkomen;
- de voor onderdelen van het milieu, waarvoor de inrichting gevolgen kan hebben, geldende milieukwaliteitseisen, vastgesteld krachtens of overeenkomstig artikel 5.1 of bij Bijlage 2 van de Wet milieubeheer (hierna: Wm);
- de redelijkerwijs te verwachten financiële en economische gevolgen van het voorschrift.

Bezwaar:

1. **Het doel van de wet (plus van tijdelijk maatwerk) is: toe te werken naar de wettelijke normverduistering waarden voor ALLE teelten.**
Rozenkwekers met een bepaald product konden er vanaf 2003 (en kennelijk nog steeds?!) niet aan voldoen en kregen daarom enig respijt via maatwerk-uitstel. Dit noemt men tegenwoordig ‘*bestaande toestand*’ en betekent in feite dat de hinder zonder enige substantiële verbetering voortduurt op een veel te hoog niveau aan kunstlichtuitstraling (zie de afschermingstabellen).
Wij kunnen niet begrijpen en aanvaarden dat bestaande veel te hoge hinder kennelijk een aanvaardbare norm wordt geacht door ODH terwijl de wetgever stelt: ‘mits het milieubelang zich er niet tegen verzet’.
2. In andere situaties van milieunormoverschrijding is dat op z’n zachts gezegd ongebruikelijk (zie ook de jurisprudentie) dat structurele overschrijding van wettelijke normen (vergelijk: stikstof en PFAS ³⁷) gedoogd worden omdat het een ‘bestaande toestand is’. Dat zou juist extra moeten aanzetten tot inhaalacties door ondernemer en overheid om hier onverwijld en spoedig een einde aan te maken.
Anders is stoppen bedrijfsvoering de enige passende resterende optie om eraf te komen. Dit omdat men eerlijk de feiten en omstandigheden en kansen afwegend overziet dat de schade anders onredelijk en ontoelaatbaar is/wordt/blijft en er betere – meer passende- oplossingen mogelijk zijn.
De natuur kan dit alles zelf niet claimen en moet hinder/ schade lijdzaam ondergaan en kan daarbij ten onder gaan.

³⁷ <https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@127973/202005065-1-r3/> Verstreckende economische gevolgen ook bij PFAS geen voldoende reden. Bij stikstof arrest al eerder vergelijkbare conclusies getrokken.

3. Echter door ODH en de tuinders zijn de gevolgen voor het milieu geheel niet in kaart gebracht. De zinsnede: *“Lichtuitstraling is al lange tijd in dit gebied aanwezig, en een bestaande factor voor de aanwezige flora en fauna. Door het toepassen van het maatwerk vindt geen verslechtering plaats van de huidige toestand van het milieu.”* getuigt van te weinig kennis en een te beperkt milieu-inschattingsvermogen bij ODH. Dit ervaren wij als flauwekul argumentatie en het is schrijnend te moeten begrijpen *‘dat de natuur en mens kennelijk went aan een bestaand (veel te hoog) kunstlichtniveau of zou moeten wennen/moeten accepteren/moeten ondergaan’*. De vraag komt bij ons op of degene die dit opschrijft qua expertise en beoordelingsvermogen wel geschikt genoeg moet worden geacht om kunstlichthinderimplicaties van assimilatie-belichting te kunnen beoordelen en omzetten in maatschappelijk verantwoorde maatwerkvoorschriften.
- Zonder twijfel hebben we hier het hoogste niveau aan kunstlicht hinder ter wereld en zijn daarmee het eerste en ook het meeste aan de beurt om dat substantieel en vooral ook blijvend te verbeteren. Vele onderzoeken tonen al langere aan dat de nadelige invloed van kunstlicht groot is (bioritme verstoring, leefklimaat verslechtering, foerage effecten en nog veel meer). Wetenschappelijke onderzoeken bevestigen dat en nooit en nergens is daarbij het tegendeel gebleken. Wij kunnen u des gewenst helpen aan extra info daarover, maar hadden van een Omgevingsdienst zelf ook meer actie en inzichtelijke afweging verwacht.
4. U spreekt verder over *‘redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen, nadelige gevolgen bepreken voor zover ze niet zijn te voorkomen’*. Kennelijk doelt u erop dat er assimilatiebelichting-oplossingen via nieuwe technologieën komen, met name een uitgebreidere inzet van Ledverlichting. Test- en onderzoektrajecten lopen echter al vele jaren. Door de WUR is in het Bleiswijk Center en ook door anderen daarbij een zeer forse vooruitgang geboekt. De stand van zaken j in 2021 in het WUR-onderzoek was kennelijk zelfs: *‘Bijna, maar nog niet geheel perfect’*. Dat is wat ons betreft echter ruimschoots perfect genoeg.

Want bijna niks in onze samenleving is 100% perfect en daar doen we het met elkaar toch ook mee. Soms doen we het noodgedwongen zelfs met imperfecte oplossingen mits het slechts tijdelijk of onontkoombaar en noodzakelijk is. Bovendien kosten die laatste perfectieprocenten de samenleving veelal ook veel te veel om nog verantwoord te kunnen zijn. Verder is een streven naar 100% perfectie vaak erg duur en kost het te veel tijd. Met name ook die respijttijd is bij dit onderwerp al ruimschoots verstreken en verspeeld. Bovendien kan de ondernemer altijd (dus: verleden, nu en in de toekomst) zelf kiezen voor andere energiemixen dan ‘100 % Son-T (de hittelampen) en 0% LED-inzet’. De onderzoeken van de WUR zijn tot nu toe gefocust op een overgang naar 100% LEDs, maar dat hoeft niet de enige rationele variant te zijn. Er zijn best nog wel andere tussen-varianten te bedenken en mogelijk, zoals het licht extra uren tijdelijk uit en daarbij de verduistering volledig dicht, alsmede de afschermtabel beduidend strenger maken aan de kant van de lagere afschermingspercentages. Al met al zijn er vele mogelijkheden te bedenken en toe te passen, zeker als een tussenstap. We missen in de stukken echter de creativiteit en wellicht soms zelfs bereidheid daartoe.

Dat laatste aandachtspunt wordt mede ingegeven door het ervaringsfeit dat handhaving van normen door ODH ook al een probleem vormt. Ondernemers blijken hardnekkig in de normoverschrijding te zijn en te blijven. Dat zegt iets over hun attitude richting het omgevingsbelang en over een starheid/gerichtheid om uitsluitend

op het spoor van eigen belang en bedrijfssystematiek door te gaan. Mogelijk is dat alles zelfs tegen beter weten in, maar het verdient toch wel lekker tot nu toe.

5. Dat laatste aspect is mede mogelijk omdat het maatwerk voor de ondernemer tot nu toe een gratis extra verdienticket is. **Want: de EXTERNALTIES (extern veroorzaakte schade) zijn niet geprijsd noch verwerkt.**

De economische theorie wijst erop dat bij het niet afdoende meenemen van externe schades als onderdeel van de bedrijfskosten de gestelde consumentprijs te laag is. Tegelijk ontbreekt het de ondernemer ook aan een voldoende prikkel om echt z'n best te doen om de externe schade te beperken en op te heffen. Maatwerk bij assimilatie belichting is een duidelijk voorbeeld daarvan. Alleen door nu een stevige compensatieprijs te verbinden aan het maatwerkvoorschrift is er tegelijk een afdoende prikkel aanwezig om echt en spoedig te verbeteren.

Het zo beschikbare bedrag kan ingezet worden om de eerdere ontstane natuurschade te herstellen en nog erger te voorkomen. Zeker ook in onze omgeving is er op diverse natuurfronten een structurele achteruitgang ontstaan door habitat inperking qua omvang en kwaliteit (waaronder door de kunstlichtinvloed). Een kwaliteitsimpuls is zeker geboden. Naarmate verder voldaan wordt aan de normverduistering waarde(n) zouden de natuurcompensatiekosten dalen. Maar ze mogen natuurlijk ook vrijwillig blijven bestaan als een verbeterbijdrage aan de kwaliteit van omgeving.

Ons ultieme ambitie is daarbij: *de duisternis is weer terug voor natuur en mens en we kunnen gewoon weer de sterren zien*. Dit is een oer-recht en levensbehoefte van elke mens en ook van elk ander levend wezen. Door ongebreideld kunstlicht is het ons vele jaren ontnomen in deze omgeving, in het bijzonder door assimilatiebelichting met maatwerkruimte

6. U neem tevens *'de redelijkerwijs te verwachten financiële en economische gevolgen van het voorschrift'* in acht. Op basis van wat wij echter overzien is en blijft het een vrijwel gratis ticket voor de sector ten koste van de omgeving (in casu: een forse afwenteling van de lasten om de ondernemer ten dienste te zijn die er niets voor terug doet richting de omgeving). De ondernemer maakt zelf product, productiemethode en afzetkeuzes en dat mag en moet hij ook doen. Daarbij geldt voor een maatschappelijk verantwoord opererend ondernemer dat hij zijn legitimatie van het business aan diezelfde omgeving ontleent. Dat kan echter alleen positief uitpakken (feitelijk en ervaren) als het bedrijf zichtbaar gunstig aan de omgeving bijdraagt. Is dat laatste niet het geval dan wordt het bedrijfsmatig handelen ervaren als niet acceptabel en leidt het op korte of langere termijn tot afwijzing en conflicten. Duurzaam- en maatschappelijk verantwoord handelen behoren hand en hand te blijven gaan. We zien dat bij assimilatie belichting nog geheel niet terug: tot nu toe is de insteek daarbij is kennelijk vooral of voornamelijk gericht op output- en winstmaximalisatie voor de ondernemer en dat sluit niet aan bij het voorgaande.
7. Uw opmerking dat alleen een doorgaan op de huidige (oude) voet en nog eens 10-15 jaar afwachten of het dan wel beter is/kan, vinden wij een getuigen van een in elk opzicht volstrekt onvoldoende ambitie. Voor zover ons bekend ligt er zelf ook geen WUR- of ander concreet werkprogramma achter en ook wordt er niet doelbewust gekeken naar andere, snellere of betere alternatieven.
8. Al met al lijkt het vooral op een blijvend op de handen zitten en dan maar afwachten wat er elders uitkomt, zoals het nu al vele jaren gebeurt. De tuinders doen daarbij wellicht een bedragje in het zakje en onze overheid wellicht zelfs ook (of opnieuw het leeuwendeel, zoals tot nu toe?). Daar gaan wetenschappers leuk mee aan de slag,

en doen zeker hun best. Maar je kunt ze er niet afrekenen op resultaat en tijdlijn. Dit is altijd al een bekende en handige manier geweest om een probleem te parkeren en het langere tijd op de oude voet door te gaan te legitimeren. Die cirkel behoren we te doorbreken via harde tijdsafspraken over wanneer het maatwerk echt afgelopen moet zijn. Daarbij is 5 jaar afwachten volstrekt ontoelaatbaar en hoort er naar die datum toe reeds een zeer forse (genormeerde) afbouw gerealiseerd te zijn.

9. Wij wijzen nog eens nadrukkelijk op de zorg- en een voorzorgplicht van onze lokale overheid. Delegatie van bevoegdheden naar ODH c.s. ontheft hen daar nooit van. Te weinig ziet het lokaal bestuur toe op de inhoudelijke beoordeling en te weinig trekt ze zich iets aan van de te lage progressie. Terwijl ze daarbij wel acteert/ behoort te acteren vanuit een overheidsrol met eindverantwoordelijkheid voor het milieu. Op andere dossiers heeft onze rechter en /of de samenleving daar al dwingende stappen in gezet die als waarschuwend voorbeeld dienen hoe het niet (meer) behoort te gaan bij de overheid.
10. Wat ons bovendien opvalt dat dit kunstlichtmaatwerk in feite confectiewerk is geworden in tijdsduur en inhoud: iedere rozenkweker die het aanvraagt krijgt vrijwel hetzelfde maatwerk geboden. Doch die bedrijven kunnen en zullen daarbij diverse kenmerken hebben: producten, productietechnologie, afschermingen, kasklimaat technologie, leeftijd kassen, omvang, ligging en omgevingsfactoren, recente toevoegingen of modificaties. Kennelijk is dat allemaal geheel onbelangrijk als het om assimilatie belichting maatwerk gaat. Of is er zelfs helemaal niet naar gekeken? Als dat laatste zo is, en het lijkt erop dat de praktijk het bevestigt, dan zijn we met een symbolisch traject bezig zijn met vooraf bepaald eindresultaat: ruim maatwerk. Wij denken dat dit zeker niet zo mag zijn en blijven in de samenleving die wij voor ogen hebben: waar we met elkaar idealen, ambities en ideeën omzetten in concrete acties gericht op een betere-, rechtvaardigere- en milieuvriendelijkere wereld.
11. Cijfermatig beargumenteert GTB-NL dat geen maatwerk verlening leidt tot extra CO₂ uitstoot bij deze rozenkwekers omdat anders systemen zodanig inefficiënt qua energie benutting moeten worden ingesteld dat er zelfs een 73,6 ton/hectare aan extra CO₂ wordt uitgestoten (zie de maatwerk template van GTB-NL)³⁸. In wezen betekent dit het vertrekpunt dat we deze toprozen voluit moeten blijven produceren met enorm veel energie-uitstoot (en dat is een veelvoud van die 74 ton gemeld door GTB-NL) en dat kan helaas alleen redelijk efficiënt met maatwerk! Vergelijk deze ondernemer-/producentenargumentatie met de al langere tijd heldere en indringende boodschap aan consumenten vanuit de politiek en de overheid: 'ga toch minder vliegen (CO₂ taks) want dat vermindert de CO₂ uitstoot, neem vooral producten met de minste CO₂ emissie geproduceerd, doe veel meer aan hergebruik i.p.v. wegwerp om natuur en milieu te besparen, koop vooral seizoen producten die veel milieuvriendelijker kunnen worden geproduceerd, doe de gordijnen dicht om energie te besparen, zet de thermostaat vooral een graadje lager, enz...'

Hier (bij deze toprozen) gaat het de facto om een wegwerpproduct dat veel energie, CO₂ emissie vergt bij haar productie en bovendien in hoge mate bestemd is voor export naar een selecte groep afnemers die de hoge prijzen kunnen betalen. Ze worden geproduceerd door een beperkte groep Nederlandse kwekers die met assimilatiebelichting maatwerk de dichtbevolkte omgeving en de natuur stevig en

³⁸ Echter inzicht in de absolute CO₂-niveaus en waar die extra uitstoot vandaan komt wordt niet toegelicht. Het is ons bekend (WUR) dat door het ramen openzetten ca 10% extra CO₂-uitstoot veroorzaakt. En dat kan alleen met minder afscherming. Dus heit gaat minder afscherming gepaard met tegelijk extra CO₂ uitstoot.

langdurig belasting. Wie beantwoordt ons de ethische vraag of een dergelijke assimilatiebelichting toepassing duurzaam en verantwoord is met een volmondig ja? Bovendien: kiest men (aanbieder en afnemer) voor andere rozensoorten die geen maatwerk vergen; dat spaart het milieu het meteen en aanzienlijk op energieverbruik en CO₂ uitstoot!

Mogelijk valt het voorgaande betoog buiten het strikte juridische kader van de maatwerk vraagstelling (als je uitsluitend dat als normstelling hanteert. Maar zelfs daarbij geldt al '*mits het milieubelang het toelaat*' als de allerbelangrijkste restrictie). Al het voorgaande speelt uiteraard wel mee indien je in een breder kader nodig en belangrijk acht bij de eindafweging. Dan gaat het wat ons betreft om het afzetten van het economisch belang van een sector/rozenkweker versus de maatschappelijke lusten en lasten, haar verduurzaming noodzaak en ook: ons aller – zelfs wettelijke - ambities om dat ook eerlijk, rechtvaardig en spoedig te realiseren met elkaar. Conclusie die wij trekken: ook een breder kader leidt nog veel eerder tot afwijzing van het onderhavige maatwerk! Alleen een selectief /eenzijdig/onvolledig/ onvoldoende onderbouwd kader leidt tot andere gevolgtrekkingen

Bij andere bedrijfssectoren is bij een dergelijke brede afweging al heel snel gebleken dat het voortzetten van het verleden niet meer houdbaar was. Diverse rechterlijke uitspraken tonen dat aan. Er is vooralsnog geen enkel houdbaar argument ingebracht waarom dat hier bij assimilatie-maatwerk echt anders zou kunnen of moeten zijn bij de milieuafweging. Eerder het omgekeerde: het duurt al vele jaren te lang en het uitzicht op adequaat oplossen door de bedrijfssector zelf ontbreekt volkomen.

B6: De ODH-beoordeling nader bezien

Hieronder volgt een 'typical beoordeling' door ODH van maatwerkaanvragen assimilatie belichting maatwerk. We hebben daarbij in groen gemarkeerd wat over 'het milieu beschermen' gaat en in geel als het in feit een pleidooi voor maatwerkvoortzetting gaat. Ook op het oog (verhouding groen versus geel inkleuring) al zichtbaar waar het accent van de beoordeling inspanning gericht is op het vrij klakkeloos ondersteunen van maatwerk omvang en -voortzetting zoals voorgestaan/ gepropageerd door GTB-NL. Uit een woordtelling blijkt dat 85-90% van de tekst aan dat laatste wordt besteed. In onderstaande zienswijze halen we nog wat andere aandachtspunten en aspecten naar voren.

ODH BEOORDELING

Inhoudelijke overwegingen

Een algemene voorwaarde voor het mogen stellen van maatwerkvoorschriften is dat het belang van bescherming van het milieu zich daar niet tegen verzet. Op grond van artikel 8.42, tweede lid, van de Wm zijn bij het stellen van maatwerkvoorschriften de criteria genoemd in artikel 8.40, tweede en derde lid, van de Wm van toepassing. In de Nota van Toelichting tot wijziging van het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer wordt overwogen dat bij de teelt van een beperkt aantal gewassen het niet altijd mogelijk blijkt om het noodzakelijke kasklimaat te realiseren als na de donkerte-periode gedurende de nacht nog eens 74% moet worden afgeschermd. Om de praktijk de ruimte te bieden zich aan te passen aan de strenger wordende voorschriften wordt de mogelijkheid geboden tot maatwerk. Later zijn de wettelijke mogelijkheden voor maatwerk uitgebreid tot de gehele belichtingsperiode. Belangrijk voor onze afweging is of er geen verslechtering plaatsvindt ten opzichte van de eerder vergunde situatie.

Beste beschikbare technieken

Met het Activiteitenbesluit is een voor vrijwel alle teelten haalbare beste beschikbare techniek (hierna: BBT) voor Boven-afscherming van assimilatiebelichting bepaald. Samengevat moet bij een verlichtingssterkte tot 15.000 lux in de donkerteperiode de lichtuitstraling voor 98% zijn afgeschermd en gedurende de nacht voor 74%. Bij een verlichtingssterkte vanaf 15.000 lux moet de lichtuitstraling tussen zonsondergang en zonsopgang met 98% zijn gereduceerd. Bij teelten waarvan is aangetoond dat hiervoor een afwijkende BBT ten aanzien van afscherming van assimilatiebelichting geldt, kan middels maatwerk van deze generieke normen worden afgeweken.

Uit de aanvraag blijkt dat het hanteren van het in artikel 3.57, eerste lid, van het Activiteitenbesluit voorgeschreven minimale afschermingspercentage van 98% onder bepaalde weersomstandigheden leidt tot een klimaat in de kas dat een negatief effect heeft op de gewasgroei en daarmee negatieve effecten op de kwaliteit van de roos. Ook leidt dit tot een toenemende milieubelasting door een toename van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en een grotere emissie van CO₂. De aanvraag bevat een tabel met daarin het aantal uren per klimaat-vak vermeld, waarbij voor de teelt in deze specifieke situatie ongunstige weersituaties zijn te verwachten en het aangegeven lagere afschermingspercentage noodzakelijk is voor behoud van de teelt. Dit is BBT voor deze bedrijfstak.

Buitentemperatuur en windsnelheid zijn bepalende weersomstandigheden die van invloed zijn op het klimaat in de kas. De in een gegeven jaar werkelijk geschermd uren zijn afhankelijk van het weer, en wijken dus enigszins af van de op basis van het klimaat gepresenteerde verwachting.

In de nacht is conform artikel 3.58, eerste lid, van het Activiteitenbesluit een afscherming van minimaal 74% verplicht. Door toepassing van de aangevraagde afscherm percentages zal de afscherming van de inrichting veelal minder dan 98 % bedragen.

Sinds het aanscherpen van de regelgeving is van de mogelijkheid tot maatwerk gebruik gemaakt in de verwachting dat de teelt, dankzij onder meer de LED-techniek en door betere klimaatbeheersing, onder de generieke regels van het Activiteitenbesluit mogelijk zou zijn. Daarom was tot tweemaal toe in een einddatum voor het maatwerk voorzien.

Op dit moment is het echter met het oog op de vereiste kwaliteit van de rozen en ondanks positieve onderzoeksresultaten nog steeds niet mogelijk om aan de generieke voorschriften uit het Activiteitenbesluit te voldoen. Zonder maatwerk is de teelt van hoogwaardige rozen thans nog niet mogelijk. **Uit onderzoek blijkt dat het nog ongeveer vijf a tien jaar zal duren voordat de techniek van het nieuwe telen voldoende is uitontwikkeld en geïmplementeerd kan worden.**

Overwegingen milieu

Het glastuinbouwbedrijf in kwestie is gelegen in een voornamelijk (glastuinbouw)gebied dat de afgelopen decennia bestemd was voor de ontwikkeling van hoogstaande glastuinbouwbedrijven waarin ook enkele woningen staan. Het gebied kenmerkt zich van oudsher derhalve onder meer door (enige) uitstraling van assimilatiebelichting.

Gebruik van assimilatiebelichting is een verschijnsel dat rond 1990 is begonnen en sedertdien sterk is toegenomen in areaal, gewas en lichtsterkte. Vanwege de impact op de omgeving zijn regels gesteld aan de afscherming van assimilatiebelichting. De huidige generieke regels van het Activiteitenbesluit staan in de nacht een lichtemissie van 2% toe. Een zekere hinder is daarmee toelaatbaar, mits het belang van de bescherming van het milieu zich hier niet tegen verzet. Een lager afschermingspercentage kan nadelige effecten hebben op de fysieke leefomgeving, voor zowel personen als de natuur.

Dat de aangescherpte regelgeving (meer afscherming) voor minder lichtuitstraling zorgt is evident, maar heeft voor sommige tuinders een keerzijde. Onderzoek toont aan dat deze specifieke teelt van rozen onder de generieke regels van het Activiteitenbesluit zonder maatwerk tot een grotere belasting leidt op het milieu dooreen hoger CO₂ verbruik en een hoger gebruik van gewasbestrijdingsmiddelen. Om milieudruk vanuit assimilatiebelichting te verminderen heeft deze tuinder financieel bijgedragen aan de vele onderzoeken die tot dusver zijn uitgevoerd. Daarnaast zijn teelt-technische aanpassingen ten opzichte van het maatwerk van 2017 doorgevoerd. De ondernemer heeft bijvoorbeeld geïnvesteerd in (a) een hogere kas door alle glasopstanden te verhogen en (b) een ammoniakkoelinstallatie met bijbehorende luchtbehandelingskasten en (c) meer efficiënte SON-T lampen ten opzichte van het maatwerk van 2017. Door hoge druk van meeldauw moet desondanks nog veel gelucht worden. Per saldo neemt de lichtemissie op deze locatie een klein beetje af.

Milieueffecten op mensen

De mate waarin omwonenden lichthinder kunnen ondervinden is afhankelijk van omgevingsfactoren. Bij onze afweging hebben wij de afstand tussen het glastuinbouwbedrijf en woningen en de situering ten opzichte van elkaar beschouwd. Indien rechtstreeks in assimilatielampen wordt gekeken en licht rechtstreeks op woningen schijnt, is sprake van onaanvaardbare hinder, waarbij wij het gevraagde maatwerk niet kunnen verlenen. Dat is hier niet het geval omdat de zijgevels van de kas van zonsondergang tot zonsopgang (moeten) zijn afgeschermd. Ook is er geen directe lichtinval op de woningen door uitstraling van assimilatiebelichting aan de bovenzijde van de kas. In deze situatie, waar een relatief hoge lichtintensiteit vaak niet of slechts ten dele is afgeschermd, zal sprake zijn van indirecte hinder.

Het maatwerk biedt echter geen verruiming van wat in het volledig is toegestaan. Het betreft een continuering van de bestaande situatie voor een kleine groep telers.

Milieueffecten op de natuur

Onderzoek toont aan dat lichtemissie effect heeft op het leef- en (foerageer)gedrag van nachtvogels, insecten en vleermuizen. Lichtuitstraling is al lange tijd in dit gebied aanwezig en een bestaande factor voor de aanwezige flora en fauna. Door het toepassen van het maatwerk vindt geen verslechtering plaats van de huidige toestand van het milieu.

Lichthinder door de glastuinbouwsector als geheel, en daarmee de impact op de omgeving, is na aanscherping van de regelgeving aanzienlijk afgenomen door afscherming van assimilatiebelichting. De mogelijkheid voor maatwerk, dus een voortzetting van de lichtemissie zoals dat voor de gehele glastuinbouwsector gebruikelijk was vóór de aanscherping van de generieke regels, is uitsluitend nog noodzakelijk voor een klein aantal rozentelers in de topsector. Het aantal rozentelers en het areaal rozenteelt waarvoor maatwerk nog noodzakelijk is neemt af, dus ook vanuit dit perspectief neemt de impact op de omgeving af. Daarnaast zijn de effecten op het milieu door het verlenen van dit maatwerk niet onomkeerbaar en onevenredig ten opzichte van het belang dat door het maatwerk gediend wordt. Door een einddatum te verbinden aan het maatwerken in de voorschriften op te nemen dat de beschikbare technieken iedere twee jaar moeten worden geëvalueerd, wordt er voldoende druk op de sector gehouden om uiteindelijk aan de afschermingspercentages in het Activiteitenbesluit te voldoen.

Economische aspecten

Het economische belang van maatwerk voor deze individuele tuinders en het economisch belang voor deze groep rozentelers voor de sector zijn in de aanvraag omschreven. Uit het rapport bijgevoegd bij de aanvraag blijkt dat het gevraagde maatwerk voor minder afscherming van assimilatiebelichting noodzakelijk is voor een roos van hoge kwaliteit. Zonder maatwerk zou de huidige bedrijfsuitvoering onmogelijk zijn. Omdat rozen op naamsbekendheid worden verkocht, is het belang van de ondernemer dat hij topproducten blijft aanbieden. Kwaliteitsvermindering heeft financiële schade tot gevolg die volgens de aanvraag kan oplopen tot tienduizenden euro's per hectare per jaar en leidt mogelijk tot een faillissement.

Maatwerk verlenen tot 1 mei 2026 en evaluatiemomenten

Het onverkort hanteren van het reguliere afschermingsvoorschrift heeft blijkens de aanvraag sterke negatieve Bedrijfseconomische gevolgen waardoor de bedrijfsvoering onmogelijk wordt gemaakt en de effecten op het milieu zijn beperkt. Immers, het verleende maatwerk biedt geen verruiming en daarmee meer lichthinder ten opzichte van wat is toegestaan, maar een continuering van een bestaande situatie op grond van mogelijkheden die de wetgeving voor een kleine groep telers biedt. Het belang van de bescherming van het milieu verzet zich hierdoor niet tegen het verlenen van het gevraagde maatwerk. De onderbouwing van het verzoek is gebaseerd op de huidige stand van de techniek. Ontwikkelingen in de sector zullen moeten bijdragen tot een vermindering van de lichtuitstoot. Daarom is dit maatwerk voor een beperkte periode, namelijk tot 1 mei 2026 gesteld.

De verwachting was dat in 2021 de resultaten konden worden omgezet in praktijk-adviezen en toepasbare technieken. Uit de onderzoeken tot dusver, waaraan ook dit glastuinbouwbedrijf zijn bijdrage heeft geleverd, blijkt dat de noodzaak voor het toepassen van maatwerk ten aanzien van de afscherming van assimilatiebelichting niet is afgenomen. Hierdoor zou het niet verlenen van maatwerk dermate grote financiële gevolgen voor de inrichting hebben in verhouding tot de gevolgen voor het milieu, dat de noodzaak van het maatwerk voldoende is aangetoond. Onderzoek wordt zowel gezamenlijk door bedrijven via de bracheorganisatie als door individuele bedrijven uitgevoerd. Door dit maatwerk voor een beperkte periode te verlenen, en het voorschrijven van evaluatie-momenten wordt voldoende druk op de sector gelegd waardoor onderzoek naar alternatieven geborgd is.

Conclusie

Uit de overwegingen volgt dat het gevraagde maatwerk, minder afscherming van assimilatiebelichting dan de generieke voorschriften van het Activiteitenbesluit toestaan, onder voorschriften ter bescherming van het milieu, gesteld kan worden.

Bezwaar:

1. De ODH-beoordeling tekst lijkt voornamelijk gericht op het vergoelijken en verklaren dat het maatwerk heel essentieel is voor de rozenkweker. Volgt daarbij vrijwel klakkeloos GTB-NL. Milieuaspecten en de milieubescherming (mens en natuur) komen er erg bekaaid af. Want dat wordt niet of nauwelijks uitgewerkt, noch met feiten en onderzoeken onderbouwd. Kennelijk moet er naar het eindresultaat toe worden gewerkt en dat is vrijwel per definitie: weer ruim maatwerk verlenen.
2. Assimilatielichthinder treedt tot op zeer grote afstanden vanaf de bron en nergens werkt ODH op afdoende wijze en in voldoende mate uit wat deze milieu-impact is/ kan zijn en ook: wat nodig is/wordt aan vereiste reductie om die hinder op te heffen. De kunstlicht-uitstralingsgloed rijkt regelmatig tot vele kilometer verwijderd van de kassen en veroorzaakt zo forse hinder³⁹. Dat ook andere bedrijven kunnen bijdragen aan deze waar te nemen gloed, betekent natuurlijk niet dat daardoor de maatwerkvoorschriften aanvaardbaar worden. Ook bij die bedrijven is en blijft hinderinperking geboden.
De effecten van de lichtuitstraling vanuit de kassen in onze omgeving op de helderheid van de hemel zijn ook niet door ODH gemeten of berekend. Een eerder verzoek tot metingen is zelfs afgewezen (zoals door de gemeente Pijnacker-Nootdorp). Voor een beeld van de feitelijke waarden van lichtuitstraling verwijzen we korthedshalve naar de Satelliet-metingen⁴⁰. We treffen voor het opgaande licht zelfs luminantie-waarden van boven de 30 lux aan en dat is werkelijk uiterst extreem. Volle maan is slechts 0,25 lux, dus een factor 120 maar zo sterk!
3. GTB-NL (met name het rapport van juni 2021) blijkt de voornaamste referentie voor ODH. Doch dat rapport werkt uitsluitend en stelselmatig toe naar een vrij ongebreideld voortzetten van maatwerk. Ze hanteert de WUR-onderzoeksresultaten (zelfs uit het verre verleden) volgens een eigen interpretatie en geeft er een lading aan naar de toekomst: voortzetten van maatwerk voor de langere termijn en pas stoppen als het de sector uitkomt. Echter de WUR heeft op basis van haar meerjarig onderzoek (de kosten daarvan betaald door de overheid) echter kennelijk een bijna perfect eindresultaat met LEDs bereikt. In ieder geval kan met een SON-T en LED-mix samen reeds een zeer forse transitiestap qua afscherming worden gezet. De WUR heeft haar eigen rapport echter nog niet klaar; dat komt pas in 2022 uit. Maar GTB-NL zet in haar betoog nu alvast het gewenste baken uit naar onverkort nog langere tijd doorgaan met het huidige maatwerk. Dat is door de WUR nergens betoogd, noch beschreven. Desgevraagd meldde dhr. De Gelder ons: *“Ondernemers zullen de kennis uit het onderzoek meenemen in de ontwikkeling van hun bedrijven. Welke onderdelen zij gaan toepassen is aan hen. Een belangrijke toepassing is de LED-belichting. Dit kan in hybride*

³⁹ In de Richtlijn Lichthinder is niet alleen vermeld dat de gloed die boven kassen met assimilatiebelichting ontstaat op grote afstand kan worden waargenomen, maar ook dat deze op grote afstand hinder kan veroorzaken. De indicatieve metingen waarnaar het college in verweer verwijst, wat daar van zij, betreffen de verlichtingssterkte in lux ter hoogte van de gevels van woningen. De effecten van de lichtuitstraling vanuit de kassen van Rozenkwekerij Porta Nova op de helderheid van de hemel zijn niet gemeten of berekend. Nu die effecten volgens de Richtlijn Lichthinder op grote afstand hinder kunnen veroorzaken, is naar het oordeel van de Afdeling niet uit te sluiten dat [appellant] door het vaststellen van de maatwerkvoorschriften, naar objectieve maatstaven gemeten, gevolgen van enige betekenis kan ondervinden.

⁴⁰ Kaarten van de kunstmatige verlichting in Nederland <http://www.sotto.nl/nlbijnacht-kaarten.html>

*vorm met SON_T als stap in de transitie van een bedrijf*⁴¹.

Onze voorwaarde daarbij: maar dan wel altijd en volledig voldoen aan de standaard afscherm-voorwaarden: dus opzij en boven 98% afscherming conform het Activiteiten Besluit!

De bijzondere (onnatuurlijke) kleuren van LED-assimilatie belichting zijn uitermate storend in de externe omgeving en reiken zeer ver, zo is de praktijkervaring. Maatwerk mag derhalve geen enkele ruimte beiden om hiermee gedurende enige periode in het jaar of tijdbestek per etmaal de hand mee te lichten! Naast verplichting achten wij strikte handhaving een absolute vereiste!

4. Ook het door GTB-NL eveneens geciteerde Delphy onderzoek in het volledig was in feite een product uit de eigen GTB-koker.
Al met al komt het betoog van GTB-NL op ons over als uitsluitend zelfbelang van de sector ondersteunend en al het verdere dat ten nadele kan uitwerken afwijzend. Voorbeeld: *“Mogelijkheden voor licht- en maatwerkregels bij de teelt van Roos” uit 2016*⁴². Dit rapport is geschreven in opdracht van een coöperatie van rozenkwekers en het is al zeker geen wetenschappelijk onderzoek. Want Delphy heeft slechts de rozenkwekers geïnterviewd en hun ideeën en wensen vervolgens gebundeld in dit document. Delphy schrijft zelf daarover namelijk al op de eerste pagina: “[Alleen] De ideeën en voorstellen in dit document zijn, voor zover deze niet al vooraf door de opdrachtgever/ financier zijn geformuleerd, eigendom van Delphy”. Kennelijk is dit rapport daar mee dus [groten-]deels geschreven door de rozenkwekers zelf⁴³. Maar er wordt nergens welk deel of delen dat zijn. De wensen die door de rozenkwekers worden uitgesproken in dit rapport zijn ook niet nader met cijfers of een objectief onderzoek onderbouwd en ze vormen daarmee en in deze vorm een volstrekt onvoldoende basis en steekhoudend argument voor de maatwerkvoorschriften vanaf 2022 tot 2026.
Van ODH wordt door ons verwacht dat ze haar taak professioneel vervult zonder enige vooringenomenheid⁴⁴ en dat ze daarbij de nodige (objectieve) kennis omtrent relevante feiten en de af te wegen belangen weet te vergaren⁴⁵ en deze zorgvuldig betreft bij haar eindafweging.
5. In de ODH-beoordeling komt ook nog de volgende tekst voor:
Het onverkort hanteren van het reguliere afschermingsvoorschrift heeft blijkens de aanvraag sterke negatieve bedrijfseconomische gevolgen waardoor de bedrijfsvoering onmogelijk wordt gemaakt en de effecten op het milieu zijn beperkt.

⁴¹ Antwoord d.d. 20-1-2022 door dhr. A. de Gelder aan HJA Hendriks o.b.v. een email met vraagpunten over het WUR-onderzoek.

⁴² Mogelijkheden lichtafscherming bij de teelt van Roos. Ter beperking van lichthinder. Delphy, december 2016, Edwin van der Knaap MSc B.A. (...) blz 24 *“Met deze enquête willen we onderzoeken hoe en in welke mate de exploitatie van uw bedrijf wordt gehinderd door de voorschriften van het Activiteitenbesluit over assimilatiebelichting. De uitkomsten van dit onderzoek geven ons inzicht in de wijze waarop rozentelers omgaan met de uitvoering van het convenant en de ervaringen, maar ook hoe deze ervaringen samenhangen met de configuratie van bedrijven”* (...)

⁴³ Uit de Wob-onderzoeken (zie de bijlagen) blijkt ons eenzelfde beeld. In het voortraject van maatwerkvoorschriften van 2021/2022: GTB NL is volop en voluit betrokken bij de beraadslagingen, brengen hun beleidsstukken en opvattingen in, en beïnvloeden in de volle breedte bestuurders en expert-partijen. Het kan zo niet zijn dat onwelgevallige maatwerk uit de bus komt. Want uitsluitende de GTB is als stakeholder betrokken en de omgeving (omwonenden en natuurorganisaties worden niet gehoord ze hebben klaarblijkelijk ook 0,0 invloed in de afweging en keuzes van de verantwoordelijke bestuurders)

⁴⁴ Artikel 2.4 lid 1 Algemene wet bestuursrecht

⁴⁵ Artikel 3:2 en 3:4 Algemene wet bestuursrecht

Immers, het maatwerk biedt geen verruiming en daarmee meer lichthinder ten opzichte van wat is toegestaan, maar een continuering van een bestaande situatie op grond van mogelijkheden die de wetgeving voor een kleine groep telers biedt. Het belang van de bescherming van het milieu verzet zich hierdoor niet tegen het verlenen van het gevraagde maatwerk.

Er wordt hierin geconcludeerd dat het sterke bedrijfseconomische (1) gevolgen heeft **blijkens de aanvraag** (2) En dat daardoor de **gehele bedrijfsvoering 'onmogelijk'** wordt gemaakt (3) want het is **geen verruiming ten opzichte van** (4) **de huidige situatie** (5) **Dus** verzet het belang van het milieu zich hier niet tegen.

Wij reageren onderstaand op 5 aanknopingspunten daarin:

- (1) **'blijkens de aanvraag'**: waar is dat aangetoond? Hoe zo, 'sterke'? Omvang nergens aangegeven/onderbouwd. Omvang ook niet in relatie tot gehele bedrijfseconomische omvang van het bedrijf aangetoond/onderbouwd.
- (2) **gehele bedrijfsvoering onmogelijk**: waar is dat op gebaseerd?
Gehele is wel heel erg veel en al zeker een nogal ongenueanceerde uitspraak die moeilijk aan te tonen valt als juist en houdbaar.
- (3) **geen verruiming**: terwijl wetgever wel steeds aanscherpt tot zelfs 98% afscherming + een provinciaal beleid dat voluit gaat voor herstel plus extra kwaliteit-impuls voor de natuur (dat is ook broodnodig)!
- (4) **verruiming of niet**: dat is toch totaal niet relevant. Er is evident reeds schade en overlast in absolute zin; nu wordt slechts een relatief argument gebruikt. Het wordt niet meer dus het mag is kennelijk de redenering!
Voorts geldt ook nog het cumulatieve effect van meerdere bronnen vrij dicht bijeen waar ODH eveneens geen aandacht aan besteedt.
- (5) **'Dus'** het belang van het milieu wordt hier geheel niet gedefinieerd en zelfs meteen terzijde geschoven.

Samenvattend merken wij op:

- **De zware focus in het ODH-betoog op de bedrijfseconomische voor- en nadeelaspecten levert niet automatisch een daarmee evenredige verbetering van het geheel (= maatschappelijk lasten-/batensaldo, waaronder het milieu) op. Bij elke verbetering van een deel behoort ook effect op het geheel op afdoende wijze in kaart te worden gebracht en in ogenschouw genomen opdat een zo hoog mogelijk milieurendement en maatschappelijk rendement wordt verkregen.**
- **Met voortschrijdende normstelling (zie de steeds verscherpende ontwikkeling in de normstelling door de Overheid) wordt brongericht beleid (via een resultaat-/ prestatieplicht) causaal gekoppeld met het effectbeleid. Met dat laatste bedoelen we het succesvol terugdringen van kunstlichtemissies en -belasting, resulterend in meer welbevinden en substantieel betere kansen voor de natuur. Het maatwerkbeleid bij rozenassimilatiebelichting dient voortdurend hieraan te worden getoetst op effectiviteit en afdoende bijdrage.**

B7: GTB-sector ontwikkeling en CO₂-emissie ⁴⁶.

In 2015 lag de CO₂-emissie (5,8 Mton) van de glastuinbouw zo'n 15% onder het niveau van 1990. De prognose voor 2030 (ca 3 Mton) resulteert in een CO₂-emissie door de glastuinbouw die 53 tot 61% ligt onder het niveau van 1990. Om de prognose te realiseren is naast inzet door de glastuinbouwbedrijven ook beleidsmatige inzet nodig bij zowel overheid als bedrijfsleven en wel op de terreinen energiebesparing en energievoorziening zonder CO₂-emissie. Voor dit laatste is samenwerking met partijen buiten de glastuinbouw noodzakelijk. De energievraag per m² zal wijzigen door intensivering, extensiveringen en energiebesparing. Intensivering en extensivering vinden plaats vanuit het structuureffect en op de bedrijven. Het energiegebruik verschilt per gewas(groep). Door mutaties in areaal per bedrijfstype wijzigt de gemiddelde energievraag per m² kas en de totale energievraag op sectorniveau. Het elektriciteitsgebruik in de glastuinbouw komt voort uit belichting (circa 90%) en overige apparatuur (circa 10%). Voor elektriciteit kan de praktische toepassing van intensivering, extensivering en besparing kwantitatief niet worden gesplitst. Dit komt door de veronderstelling dat de intensivering en besparing bij belichting elkaar grotendeels compenseren. Bij de elektriciteitsvraag zien we een sterke toename per m². In het pessimistische scenario is de gemiddelde elektriciteitsconsumptie 5 kWh, in het gemiddelde scenario 13 kWh en in het optimistische scenario 25 kWh per m² hoger dan in 2015. Dit komt vooral door de groei het areaal belichting (structuureffect) en beperkt door de groei van de elektriciteitsvraag bij extensievere belichting (bedrijfseffect).

Tabel 4.1 Areaal glastuinbouw per subsector in 2010 en 2015 en de prognose voor 2030 per scenario (ha)

Subsector	2010	2015	Scenario's 2030		
			pessimistisch	gematigd	Optimistisch
Groente en fruit	4.648	4.819	3.835	4.365	4.895
Bloemen	2.805	2.213	1.435	1.780	2.085
Planten	2.304	2.176	1.675	1.950	2.075
Totaal	10.307	9.208	6.945	8.095	9.055

Bron 2010 en 2015: CBS Landbouwteiling.

Tabel 4.3 Schatting aandeel areaal op bedrijven met belichting in totaal areaal glastuinbouw in 2015 en de prognose voor 2030 per scenario (%)

Subsector	2015	Scenario's 2030		
		pessimistisch	gematigd	optimistisch
Groente en fruit	24	42	41	44
Bloemen	68	65	70	73
Planten	46	43	41	44
Totaal	40	47	48	51

Tabel 7.3 Prognose ontwikkeling invloedsfactoren en effect op de CO₂-emissie op sectorniveau per scenario 2030 a)

	Eenheid	2015	Scenario's 2030		
			pessimistisch	gematigd	optimistisch
Ontwikkeling per factor					
Areaal	ha	9.208	6.945	8.095	9.055
Verkoop elektriciteit	10 ⁶ kWh	5.245	635	850	1.125
Duurzame warmte	10 ⁶ m ³ a.e.	130	282	357	431
Inkoop warmte	10 ⁶ m ³ a.e.	111	120	160	200
Inkoop elektriciteit b)	10 ⁶ kWh	2.507	2.829	3.877	5.188
Energiegebruik per m ²					
wv warmte	m ³ a.e./m ²	23,2	21,2	20,5	19,8
wv elektriciteit	kWh/m ²	71	76	84	96
Effecten per factor a)					
Areaal	Mton		-1,07 (35%)	-0,53 (19%)	-0,07 (3%)
Verkoop elektriciteit	Mton		-1,26 (40%)	-1,20 (43%)	-1,13 (44%)
Duurzame warmte	Mton		-0,26 (8%)	-0,40 (14%)	-0,52 (20%)
Inkoop warmte	Mton		-0,02 (0%)	-0,09 (3%)	-0,15 (6%)
Inkoop elektriciteit	Mton		-0,09 (3%)	-0,37 (13%)	-0,73 (28%)
Subtotaal	Mton		-2,70 (86%)	-2,59 (91%)	-2,61 (101%)
Energiegebruik per m ² c)	Mton		-0,44 (14%)	-0,24 (9%)	+0,03 (-1%)
Totaal = reductie	Mton		-3,14 (100%)	-2,83 (100%)	-2,59 (100%)
CO ₂ -emissie	Mton	5,84	2,70	3,01	3,25

a) Tussen haakjes zijn de aandelen per factor in de totale reductie per scenario vermeld; b) Inclusief (een beperkt deel) eigen productie duurzame elektriciteit; c) Het effect van energiegebruik per m² is het totaal effect van intensivering, extensivering en energiebesparing, bij zowel warmte als elektriciteit.

⁴⁶ Wageningen Economic Research Rapport 2018-056. Het voorgaande is een excerpt van het vermelde in het rapport. https://www.kasalsenergiebron.nl/content/docs/Over_ons/Prognose_CO2_emissie_glastuinbouw_2030.pdf

